Huszonhatodik évfolyam. 17. szám. Debrecen, 1906. Április 28.

DEBRECENI

PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap könyvnyomdája Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz. A hova a lap szétküldésére vonatkozó felszólamlások küldendők. Mindennemü nyomdai munkákat felvállalunk és jutányos áron végezünk.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.
Hirdetések jutányos áron közöltetnek.
Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz. A hova a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó összes közlemények, kéziratok, előfizetési és hirdetési díjak küldendők

Mert az övék a mennyeknek országa.

Megváltói nagy hivatása teljesitése közben megható az a gyöngédség, melylyel az Idvezitő az élet hordozói: a nők és az új élet örökösei, a jövendő birtokosai: a gyermekek felé fordúl.

A beteg gyermeket meggyógyítja, a meghalt leányt feltámasztja. A kisdedeket ölébe veszi és versengő tanítványainak példáúl állítja.

„Valaki ez ilyen kicsiny gyermek közül egyet befogad az én nevemben, engemet fogad be." És ismét:

„És valaki megbotránkoztat egyet e kicsinyek közül . . . jobb volna annak, ha nyakára egy malomkő köttetnék . . .

„Engedjétek, hogy jöjjenek én hozzám e kis gyermekek és meg ne tiltsátok őket, mert ilyeneké az Istennek országa."

A gyermekeké hát a megigért boldog ország, de nem voltunk-é mi is gyermekek s mégis boldogtalanság a mi kenyerünk és szenvedés a mi italunk.

De hát nem menyország igértetik-é a mi gyermekeinknek és mégis az ő sorsuk az, a mi a fáról lehulló virágé, a kora halál és későbben is a gyász, a szenvedés, a pusztúlás, a sir.

A bimbóból virág lesz és a megtermékenyült kehely gyümölcsöt, virágot, új fát, új növényt, új életet teremt. Még az eszterág is megismeri az ő útát, csak az ember nem ismeri nem követi s nem éri el soha.

Boldogságot igért a Megváltó a gyermekeknek s ime a sirok, a melyek felett könnyezve állnak a szülők.

Boldogságot igért a Megváltó a gyermekeknek s ime a pálya kezdetén álló ifju, kire oly korán rá talált a halál és ime a korán meghasonlott szivek, a kik olyan korán rátaláltak a halálra, az ifju öngyilkosok, a kiknek halált okozó golyót juttatott a társadalom, a gonosz barátok, az élet ferde felfogása, a megnem fékezett szenvedélyek, a hibás nevelés. Az egyik oldalon a Megváltónál fény, öröm, boldog igéret, élet. A másik oldalon a világban, velünk bün, kárhozat, tudatlanság, halál.

De miért maradtunk el mi a Megváltótól és miért nem visszük s nem hagyjuk a gyermekeket Annál, ki nékik szép jövendőt s boldog menyországot igért?

Vándor.

Uj élet.

II.

Egy-két lelkes pap küzd közülünk a szülék önzése ellen a gyermekek és a jövő érdekében.

Arról, hogy egy olyan vallásra volna a magyarságnak szüksége, mely a multi liberi et libri, népes müvelt családok eszméjét szolgálná, kevés szó esik.

Sőt a mi még rosszabb, sem a gyermekgondozás és az egészség ügy terén, sem a nevelés ügyének előbbvitelénél sem igen jár elől az egyház. Azt se tudjuk megőrizni és értékesebbé tenni, a mi megvan s általában intézményeink roskadozó félben állanak.

A tavasz pedig életet és mozdulást sugall. Nem csak az új növény érezi meg a meleg napsugárt. Kihajt arra a vénfa is és leveleket, virágokat, új galyat és új hajtásokat hoz. A gazda meg akkor keresi össze a sok gizt-gazt és fát metsz, irt, nemesít és sövényt igazít.

Ilyen módon a kikelet példaképe nemcsak az új életnek, hanem a tovább fejlődésnek, az időszakonként való megujúlásnak, a régi korhadt intézmények elhordásának, ujabbak alkotásának, a meglévő erők nemesítésének és hatékonyabbá tételének.

Arról pedig, a kiben amaz örök tavasz megtestesült a feltámadott Ur Krisztusról, mit mondjak? Hozzá hasonló újító nem volt még a földön és mindazok a kik igazi reformátorok és szabadítók gyanánt jelentkeztek a történelem folyamában, csak amaz egyetlen nap sugarai. Betöltötte és tökéletessé tette a régi intézményt a szeretet által és új eget, új földet, de új szivet is teremtett. Megtartotta a mi elveszendő vala és az önbizalma vesztett emberiségnek lelkét felemelte és az állatok sorába sülyedő világnak a tökéletesség égig vezető ösvényeit nyitotta meg.

Volt a testi nyomor és baj iránt részvéte és gyógyitotta a lélek betegségeit is. Mindegyiket a maga módján, de mindegyiket sikeresen.

Mi az oka, hogy ezen a téren nem tudjuk és nem akarjuk őt követni?

Árva ügy ellátása, betegek gyógyítása, nyomor leküzdése kivül esnek a mi tényleges feladataink on. Társadalmi egyesületek, vallás iránt közönyös szervezetek s maga az állam kisérleteznek ezen a téren, a melyen előttünk az Idvezítő járt egykoron s a hol nekünk ma is munkát kellene keresni.

De legalább ilyen munkaterünk van még iskoláinkban. Van kétségtelen, de itt is több követeltetik tőlünk.

„Nem az iskolának, hanem az életnek tanulunk“ régi közmondás és még régibb igazság, mely azonban semmit nem változtatott azon, hogy mi egyáltalában nem az életnek tanulunk

TÁRCA.

Az énekeknek a predikációhoz való alkalmazása 1788-ban.

Nemcsak elméletileg hirdették mindig a református lelkészek, hogy az egyházi énekeket az istenitisztelet-ben a középpontot képző igehirdetéshez kell alkalmaztatni, hanem ugy a multban állandóan gyakorlatban volt sok helyen, mint a hogy jelenleg is sok esetben gondot forditanak rá. Csak az a baj hogy nem mindig és nem mindenki gondol vele.

Igy volt ez a XVIII. század végén is. Sok helyen ismerték és gyakorolták, de többen nem törődtek vele, vagy legalább is nem vették rendszeresen figyelembe. A debreceni ref. egyház vezető embereinek figyelmét ez a körülmény nem kerülte ki. Épen a XVIII. században tünt ki a debreceni egyház, mint olyan, melynek nem csak érzése volt az egyházi élet mintaszerü rendezése iránt, hanem minden olyan mozzanatot figyelemmel kisért, mely nem szorosan vett helyi jellegü egyházi érdek, hanem a magyar reformátusok közös érdeke volt. Fényes jeleit adta áldozatkészségének is mindig, valahányszor más egyházak, vagy felsőbb egyházi hatóságok tevékenysége akadályokba ütközött.

Mint érdekes kezdeményezést emlitem fel a debreceni ref. egyház vezetőinek azon törekvését, hogy minden egyházközségben szabályozzák az énekeknek a predikációhoz való alkalmazását. Az 1780-at követő években azon jelige alatt inditották meg a mozgalmat a debreceni ref. lelkészek, hogy az istenitisztelet „ésszerüvé“ rationálissá akarják tenni. Nehéz volt ugyan a feladat megoldása, mert minden egyes napnak a helyi körülmények szerint esetleg nagyon is változó jellege miatt állandó érvényü és „rationálisnak“ nevezhető alkalmi énekeit megállapitani szinte lehetetlennek látszott. Ugy oldották meg a feladatot, hogy megállapitották a hét egyes napjain, óráin és a katechétikai órákon énekelendő zsoltárokat és dicséreteket, s azt a munkálatot életbe is léptették, egy feljegyzés szerint már 1788-ban a zsoltárokat és dicséreteket,“ ebben a sorrendben nagy haszonnal alkalmazták.“[1]

A debreceni egyház vezető emberei az egyházkerületi gyülésen nagy befolyással birtak, s a debreceni konziztórium több egyetemes érdekü ügyben lépett az egyházkerületi gyülés elé mint kezdeményező. Legszebb emlékei ennek azok a jegyzőkönyvi határozatok, melyeket a debreceni konzistórium a Mária Terézia és II. József erőszakos rendeleteiből származó veszély elháritására eszközölt ki. Egy időben azon vette észre magát az egyházkerületi gyülés, hogy a debreceni konzisztórium különösen a mikor az egyházkerületi gyülések tartása meg volt tiltva, a debreceni konzisztórium akár csak az egyházkerületi gyülés, a maga határozatához összes

[1] Tiszántuli egyh. ker. j. k. 1788 évi 15 p.

s hogy ismereteink közt alig van az életben valami felhasználható.

A természetben minden növénynek céljául és legfőbb törekvéséül látjuk az önfentartást magát. Mi felnőtt korunkban is alig tudunk valamit az élet és egészség legelemibb követelményeiről.

A neveléssel is felette állunk az állatvilágnak. Vajjon melyik család az, melyben ha öntudatlan is ennek leghelyesebb elvei tovább plántáltatnak és megvalósíttatnak ?

Templomainkban ma is egy elmúlt világ szemüvegén keresztül nézzük és érdeke szerint kezeljük hiveinket.

A hübéri szervezetben fő volt egy türelmes, dolgos, a tekintélynek engedelmeskedő jobbágy világ. Ma is jobbnyira e célnak tanítunk. Az evangéliom igy fenséges erejét vesztve valami elzsongító lelki chloroformmá válik. Az élet küzdelmében pedig nemcsak passziv erényekre van szükség.

Az, hogy a köz állami és társadalmi felfogás sem igen jár más útakon és a középiskolák se igen vannak az élet igényeire berendezve, nem sokat javit a mi sorsunkon.

Ifjaink azokban mégis csak tanúlnak ugyan, ha tanulnak és a kik tanulnak, jellemök fejlődéséhez azonban ott is sok szó fér.

Mihelyt a középiskolák mögöttük vannak, elvesztik lábaik alól a talajt. Szeretkezés, kártya, pohár, váltó és öngyilkosság veszedelmei között vezet útjok és nincs a ki kézen fogja, visszatartsa és megmentse őket.

Az egyháznak volna itt is hivatása. Az egyház a Krisztus nevébe és evangéliomával jön. Tehát nem állami szervezetre kell törekednie, hanem a Krisztus követésére.

Az egyház nem bukik meg, ha pénze nincsen. De megbukik, ha szegény, árva, beteg bánatos s bünös sziv hiában fordúl hozzá.

És azonnal lehanyatlik, mihelyt a tökéletesség útjait nem képes megvilágitani.

Oly gyülöletesen hallottam tárgyalni a debreceni egyetem kérdését, hogy ha nem tudnám azt, miszerint ennek létesitése életkérdés ránk nézve, le kellene tennem megvalósításának minden reménységéről. De érzem és tudom, hogy ez az ügy nem a vezetőkön áll egyedül, hanem arra a láthatatlan közlélekre van bizva, mely éppen mint tavasszal a nap sugarai, tenyészetet és életet csal ki még a kopáron is. Apró kis egyházak, egyszerü kis emberek veszik fel itt is, ott is a debreceni egyetemnek ügyét és mig a vezetők tétován állanak, mig a kerületek féltékenykednek és nem áldozatot végezni, hanem hasznot keresni látszanak : ezreket, köveket hordanak a nagy épülethez.

A debreceni egyetem ügye megvalósúl. Igy kivánja ezt a tavasz, az új élet. Lehet azonban, hogy nem lesz ref. egyetem, söt még protestáns se. De lesz magyar alföldi egyetem bizonyosan. Ha mi nem tudjuk megváltani a magyarságot a mi nevünkben, megváltja más, nálunk nagyobb erő.

A föld azonban és a magyar Alföld nem lesz örökké puszta és virágtalan. És a Duna Tisza köze, nem lesz örökké a hortobágyi puszta, a maga csaló délibábjával és nyomorúságaival. Lesz itt is új élet, melyben megpihennek az erejökből kimerültek, visszatérnek a számüzöttek, megépülnek a régi romok és feltámadnak a meghóltak — ha ezek nem is mi leszünk.

De hát miért más és miért nem mi ? Mi gátol bennünket abban, hogy a gyermekek és felnőttek tanítása mellett, melynek ellátása a saját öncélnak tekintett testületi fentartásunkon kivül ma egyetlen gondunkat képezi, munkakörünket a feltámadt Ur Krisztus példája nyomán ki ne szélesítsük !

Mi gátol abban, hogy megértvén a magyarság testi-lelki nyomorúságát a nép megváltói és szabadítói legyünk ? Mi abban, hogy annak nyomán, a ki maga az élet, mi is új életet kezdjünk ?

Senki, söt ellenkezöleg minden elkötelez

---

egyházközségeket értesitette, miért is az egyházkerületi gyülés megtiltotta a debreceni konzisztóriumnak, hogy gyüléseit „debreceni gyülésnek“ nevezze.

A debreceni konzisztórium állásfoglalását és inditványait az egyházkerület mindig respektálta, s azok több egyházkerületi végzés alapját képezték. Igy történt a debreceni konzisztóriumnak az éneknek a predikációhoz való alkalmazása ügyében hozott határozatánál is. Az egyházkerületi gyülés az énekek alkalmazásának elvét elfogadta, de más alakban kivánta az eszmét megvalósitani. Határozata két részből áll. Egyikben meghagyták a lelkészeknek, hogy a kántorok számára mindenik vasárnapra jelöljék ki az énekelendő zsoltárt, vagy dicséretet, melyet ugy kell megválasztani, hogy azok egyezzenek meg az akkor mondandó predikáció tartalmával. A határozat másik részében meghagyták a debreceni egyháznak, hogy a hét egyes napjaira, óráira és katechétikai órákra kidolgozott tervezetét közölje az összes többi eklésiákkal.[1]

Az istenitisztelet „észszerü“ elrendezésének ilyen módja az elméletben bizonyosan eleitől fogva megvolt, de a gyakorlatban épen ugy nem volt mindenütt keresztül vive, mint a hogyan ma sincs. Épen azért, napjainkban, a mikor egyfelől az egyházi szervezet tökéletesebb volta, másfelől általános érvényü szabályoknak megalkotása és azoknak a gyakorlatba való bevitele iránt nagyobb érzék van, azt hiszem, hogy egy ujabb kezdeményezés nagyobb eredményre vezetne, mint a milyenre 1788-ban vezetett.

Dr. Barcsa János.

[1] U. o.

arra: A múlt szelleme, hiszen újító egyházak volnának, a jelen követelménye, hiszen éppen most volna szabadításra szükség; a jövő érdeke, ettől várnánk egyéni, társadalmi és faji reményeink teljesedését.

De elkötelez főleg maga az evangéliom, a melynek hirdetését magunkra vettük. Ez megtartás, tovább fejlődés, élet. Élet, mely a sirból is kikél és az ébredő tavaszszal virággal hinti a mezőt, a megujúlás, feltámadás csodáit prédikálja. Élet, új élet a természetben. Élet, új élet a szivekben és az egyházban is.

Dr. Ferenczy Gyula.

A debreceni református Kollégiom története adattári alakban.

(70. Folytatás.)

Az ifjuság jövőjére nézve kiható rendelet kihirdettetett azonnal; sőt az első lecke órákon is intendő az ifjuság, mily súlyos az esetleg 10 évre besoroztatás a fegycsapatokba. (Tk. jk. 1860. junius 164. sz.) Ugyan ezen év nov. 29-én a helyettes polgármester Böszörményi Károly a kollégiumba feljövén mind a két tanár kar együttes ülésében tudomásra hozta, hogy a katonai őrjárás megszüntetésével a katonai erő eltávolíttatott a megye főnökség, katonai parancsnokság és rendőrfőbiztossággal történt városi megállapodás folytán, s hogy e naptól fogva a város kebelében az éjjeli rend és csend a városi polgárok által fog fentartatni. Azonnal egybehivatott a deákság, ez intézkedés kihirdettetett előtte, azon felhivással, hogy mindent távolítsanak el, a mi a katonasággal összeütközést vonná maga után. (Tk. jk. 65. sz.)

A protestáns ébredés első hathatós és bátor jele akkor tünt fel, mikor a Kerület a „gymnasiumi szervezet" (1858. augusztus 18.) életbe léptetését elrendelte, mellé adta a felügyelet (inspectio) tárgyában hozott 16 cikket, hivatkozva az 1822. évi generál konvent határozataira. Ettől kezdve az önkényes uralom rendeletei ellen a törvényekre hivatkozott s az önkény uralom minden fegyvere dacára, elnyomhatlanúl emelkedett a nemzet alkotmányos ébredése. A hajnali harsona megzendülése volt amaz egyházi szó és tény, az egész ország megérezte.

Debrecenben (mint az ország többi részében) a nagyszabásu Kazinczy *százados ünnep* (1859. szept. 27.) megmozgatta a város minden rétegét, az ifjuságot is. Lugossy tanár tartotta az anyakönyvtárban lefolyt ünnepélyen a lángba hozó beszédet, a deákság lanton zendíté meg a közérzelmet, a város polgársága a Casino nagytermében tartotta az első nyilvános nagy társas ebédet (bankett), melyen jelen volt tagok 267 körmöci aranyat tettek össze — maradandó emlékül — a kollégiumi ifjuságnak, pályaművek irására való buzdítására. A nemzeti jellegű tüntetések a „Szózat" éneklésével egy „éneklő országgá" változtatták a hazát, nemzet és ifjuság magára ölté „nemzeti köntösét". A haza és nemzet feltámadása fokozatosan következett be, pedig még működött a Nyilt Parancs erőszakolására a katonai és hatósági nyers erő. A Debrecenbe 1860. febr. 4. megérkezett Balogh Péter h. superintendenst a vasútnál d. u. 2 órakor tolongó népáradat fogadta, majd a tisztelegők sorozatával találkozott, este a deákság fáklyásmenetet rendezett nem félve a szuronyoktól. Balogh P. papi lakásán, azután csillogó fényvonal Révész Bálint főjegyző szállására és Révész Imréhez szinte papi lakásokra. Mindenütt a deákság és polgárság szónokai gyújtottak, az „egyén az elvben forrjon össze" mondá Révész Imre. Szózat és hymnus zengettek mindenfelé.

A *március 15-ének* első megünneplését is a még mindig félelmes időben a deákság kezdette, de még csak a kollégium falain belől, ugyanis 1861. márc. 15. éjjel az énekterembe lakomára gyült az e célra aláirt részvényeken az igazgatótanárhoz előleges bejelentés nélkül. Ezért a senior és contrascriba megintettek, komoly rosszallásba részesítettek. Az út törve volt.

Nem csoda, hogy a szikrázó korhoz méltó akkori tanúló ifjuság részese volt a hatásoknak s az önkormányzat és tevékenység mezején előnyomúlt, csak 130-ból állott (jogtanulók még nem valának) az akadémiai ifjuság, ott állt élén a két öreg deák: a magas röptű Miklovicz Bálint senior (végül holdmezővásárhelyi lelkész) Révész Imre egyik legkedvesebb tanítványa annak köztanítósága idején, és Varga József contrascriba.

A régi szomorú deák vers helyett (lásd fent 159. l.) elmondható volt most

„Ez az a csapat melynek
Szive telve reménynyel
Hitért, honért lángolón
Égit, földit átölel."

Az iskolai törvény az utolsó simító kéz munkájához jutott, megmozdúlt az öntudatos deák testület (coetus) s megkisérté a régi deák jogokat az ősi mintára biztosítani. A főiskolai két fő hivatalosa (officialisa) a senior és a contrascriba és az esküdtfelügyelői kar terjedelmes kérvénynyel járúltak a tanárkarhoz (1861. ápril. 10. jk. 204. sz.), kérték az 1848. előtt fennállott iskolai törvényszék (esküdtszék) visszaállítását.

Jellemző az ifjuság kebelében felcsillámlott azon protestáns elv, hogy a törvényhozásban a kormányzottaknak is része legyen.

Az 1849-iki gyászos fordúlat után, a tanulóság megfogyatkozása és az ostrom állapot súlyos volta miatt az előfordúló ügyek fegyelmi tárgyalását a korábbi altörvényszék helyett *igazgatói szék* látta volt el, a kerületi kormány beleegyezése figyelembevételével, most ellenben a hazai helyzet jobbra lendülésével az altörvényszék visszaállítása lehető és óhajtandó (mondja a t.-kari végzés) s a kar méltányolja a kérelmet, és előkészítését munkálja, s a törvény átnézésével foglalkozó felügyelő bizottmányhoz ajánlólag terjeszti fel a maga megjegyzéseivel. Észrevételei ezek a) a jelen körülmények közt (szünetelvén a jogakadémia) mig a felsőbb tanulók gyarapodása bekövetkeznék, a régi 15 helyett a hivatalnokok és esküdtek számát 10-ben megállapíthatónak elégnek tartja b) a korábbi XXXV. törvényt a tanárkar is telyesen életbe léptetendőnek itéli, csak is a közbe jött nehéz idők miatt ejtetett el a helyi főgondnok elnöklése és meghivása a felső törvényszéken c) a tkar a századok által megszentelt gyakorlattól el nem tér s az esküdtjelölteket illető u. n. esküdti vizsgálatot fentartja, melyet a kérvényezők mellőzendőnek kivántak. A kar e pontot igen erélyesen okolta meg és valóban derék érvekkel. d) A kérvény azon pontját azonban

hogy a séniori és contrascribai hivatalba iktatás és értekezés „nemzeti nyelven“ történjék, nem véleményezi a tanárkar s minden erejét kifejté a nem pártolás mellett, az öntökélyesítés követelményét hangsulyozván „az egész iskolai élet józan felfogás szerint nem lehet egyéb, mint a készületek hosszú sorozata.“ Tehát részben meghallgatásra talált a deákság óhajtása, s ritka példa jkönyveinkben, hogy a tkar oly részletes dolgozatot adott a tanulóság felterjesztésére, a hang is nemes, méltató.

Tanárkarok és a kerületi állandó tanügyi választmány elkészité önkormányzati hatáskörében az első nagy *Tantervet*, az e. kerület 1861. okt. 1. közgyülésében elfogadta és azonnal életbe léptette (megjelent 1861. ivrét 8 l.) a gymnasiumra hat osztályára, a bölcsészeti tanfolyam 3 évére, a jogi tanfolyamra 2 évére és a hittani folyamra és a tanitóképezdére szólót. Teljes lett az akadémia a jogakadémia visszaállításával (Tk. jk. 1862. jan. 3.) A *jogi tanfolyamnál* tartalmazza a *Tanterv* azon prot. alapelvet „mely szerint az egyház tagjai között, akár világiak, akár egyháziak, lényeges különbség nem lévén, a világi tag az egyházzal, ennek életével és ügyeivel, az egyházi a világgal, a közélet viszonyai és eseményeivel folytonos és elválhatatlan összeköttetésben áll. Be is hozta a jogi 2. év tantárgyai közé a prot. egyházjog és prot. egyháztörténet hallgatását. Elkészült az iskolai törvény is és tartozékai; a gymnasiumi tanárkar elkészité „fegyelmi és belrendtartási“ javaslatát s az akadémiai tanárkar 3 tagu bizottsága adta meg reá a véleményt (Ak. tk. jk. 1862: 151. sz.) E javaslatban és reá tett véleményben a *közös* (két) tanárkar együttes gyülése elé tartozó tárgyak megállapittattak, ilyen tárgy volt a nyug- és gyámintézeti intézkedések stb. (U. o. 163. sz.)

Szövegezve lett az „akadémiai tanárkar *belrendtartása*“, a mennyiben az az igazgató tanári, továbbá a séniori és contrascribai utasításban van kifejezve, mielőtt a kerülethez terjesztetnék, átnézés és módosítás végett a tanárkarhoz tétetett át, hol Tóth Ferencz és Menyhárt János tanárok bizattak meg a véleményes jelentéstételre. (Ek. kgy. 15. 16 17, sz.) a megállapitott „főiskolai törvények“-nek össze állitását és kinyomtatását tárgyalván, határozta, hogy az irományokat az egyházi főjegyzőtől Menyhárt János és Lengyel Zsigmond tanárok vegyék át s a tanárkar elé a szerkesztésre javaslatot adjanak. (Tk. jk. 1862. 214. sz.) Jul. 5-re kész volt a tanárkar a szükséges módosításokkal, s felterjeszti azokat a tanügyi választmányhoz.

A szolgatanúlók főiskolai felügyelője Illyés Lajos az előbbi (lásd fent 155. l. és 163. l. főleg az 1855-ik évi gymnasiumi tkar által alkotott) törvényekből alakítva elkészítette a szabályzatot „Iskolai törvények a reformátusok főiskólájában *tanuló szolgagyermekek* számára“ cim, alatt kérvén megerősittetését, átnézés végett Ladányi Gedeon tanárnak adatott ki. (Ak. Tk. jk. 1862. dec. 6. 106. sz.) Jóváhagyta a gymnasiumi és akadémiai tanárkar, a felügyelő Dec. 14-én a szolgatanulók előtt felolvasta s minden tanulóval maga részére leiratta. (Szolgatanulók névsora 1862/3. évtől kezdve 7. l.) Ez nem jelent meg nyomtatásban.

Az iskolai törvények 1000 peldányban *kinyomattak* a város által, a papir árát 13 frtot a Gazd. Tan. 1862. október 11. (274. sz.) kiutalványozta. A gymnasium számára is 1000 példányban a törvény szinte nyomtatásban megjelent ugyanakkor. Mindkettő az 1862. évi augusztusi e. kerületi k. gyülés határozata folytán és 1862/3-ban életbe lépett.

(Folyt. köv.)

Balogh Ferencz
hittanár.

Adatok a debreceni Kollégium épitéséhez 1808. év.

Ez évben hordták a debreceni ref. Kollégium épitéséhez szükséges fát Szolnokról Karcagra és innen rendeltetési helyére.* Azoknak a becsületes gazdáknak nevei, kik ebben a nagy munkában dijtalanul fáradoztak a következők:

Karcagiak (Kardszag Ulyszállásiak) nótárius. N. Notárius Varró János 5 drb, Magy. Gergely 5 drb, Gőz István 5 drb, város szekere ketto 8 drb, Lakatos István 9 drb, Com. Lacka Ferenc 5 drb, Győri Mihály 4 drb, Pógári Szabó Peter 1 drb, Takács Péter 4 drb, Décsei János 11 drb, Csőrey Mihály 5 drb Iványi György 4 drb. Bodnár János 2 drb. Csányi János 4 drb. Láposi Sámuel 4 drb. Őrsi György 4 drb. Tóth Gáspár 4 drb őrsi Tóth András 4 drb. Magyar István 4 drb. Cs. Kovács András 4 drb. ör. Disznós Mihály ur 4 drb. ifj. Disznós Mihály 4 drb. Erdei György 5 drb. Pető Mándoki István 4 drb. Sánta Mihály 4 drb. K. Horváth Mihály 4 drb. ör. Törő Mihály 5 drb. Őrsi Péter 4 drb. Őrsi Pál 4 drb. Gál Szabó Mthály 4 drb Kis g. Mihály 3 drb. Szabó Pál 3. drb. Kerekes Nagy György 4 drb. Tóth György 5 drb. Kerekes József 1 drb. Elek György 20 drb. őrsi Tóth István 29 drb. Benedek László 2 drb. Oroszi György 6 drb, Soós János 9 drb. Hajdu Mihály 7 drb. Elek János 1 drb. Szilágyi István ur 1 drb. . . . summa 238 drb.

Kisujszállásiak.

Sándor Tóth István 4 drb. Kisujszálláshelység szekere 86 drb. öreg Szabó János 3 drb T. Nagy János 3 drb. Bodnár Lőrinc 3 drb. Balázs István 2 drb. Vékony János 10 drb. Nagy Gáspár 3 drb. Gulyás András 3 drb. T. K. Illési János 4 drb. Molnár János 2 drb. Nagy János 2 drb. Dubai György és Rázsó János 3 drb Kovács Péter 3 drb. Fodor István 4 drb. Kis István 4 drb. Borsos Pál 5 drb Tóth Mihály 6 drb summa 50.

Kunhegyesi lakosok.

D. Szabó Mihály 5 drb. Apostol István 3 drb. Tóth János 3 drb. Lukács György 3 drb. Főző Péter 5 drb. Faragó András 3 drb Vadon Mihály 6 drb. Szentpéteri Mihály 2 drb. Józsa István 2 drb Szabó István 5 drb. Szabó György 4 drb. Dienes Mihály 2 drb. Fejér Mihály 2 drb. Kutyodi István 2 drb. Karmazsin János 2 drb. Tar András 2 drb Tóth György 2 drb. Tóth Péter 2 drb. Mohácsi János 1 drb. Varga Péterné 2 drb. Szabó Bálint 2 drb. Baranya János 2 drb. Nagy Ferencz János 3 drb. Pontos Péter 3 drb. summa 68.

Kevi Lakosok.

Vad Péter 4 drb. Kulcsár Mihály 5 drb. Vámos István 3 drb. Debreceni György 3 drb. Hajdu Benedes 3 drb. Mihály Ferenc 2 drb. Kun Jánosné 3 drb Tóth Péter 2 drb. B. Tóth János 3 drb. Sőrés Nagy János 2 drb Pelbárt Mihály 3 drb Rác István 2 drb. öreg Vámos Márton 3 drb. Vas Ferenc 3 drb Debreceni Mihály 3 drb. Kenéz Jánosné 3 drb. Szabó György 2 drb. Hajdu Mihály 5 drb. Bóth János 3 drb. Sőrés

* A Kollégiumi épülethez való fák szállitása, mint az iratokból kitünik félesztendeig tartott 1808 szept. 15—1809 februárig.
K. J.

János 1 drb. Juhász György 1 drb Tóth Pál 1 drb. Barna Sándor 1 drb. Szihat András 1 drb. Hajdu Sándor 1 drb. Mikola Mihály 1 drb. Fodor János 2 drb. Szabó Péter 2 drb. Balogh György 2 drb. Koós Ferenc 2 drb. Cihat Mislós 2 drb. Vad Mihályné 2 drb. Garai Nagy István 2 drb. M. Nagy András 2 drb. summa 80 stb.

Madarasi lakosok.

Vince Gergely 3 drb. Borucz György 5 drb. Kecskés István 4 drb. Szabó Mihály 4 drb. Molnár István 3 drb. Csávás Sámuelné 4 drb Tatai István 2 drb. Kovács Mihályné 3 drb. T. s. Kis Fános 5 drb. Babuk Mihály 4 drb. Berci János és György 2 drb. Győry István 2 drb. Varga János 2 drb. Juhai Istvánné 2 drb. Lub Mihály 2 drb. Csatári Péter 6 drb. Szász Ferenc 5 drb. *Új huzás*: Ternyéki András 2 drb. Kis István 2 drb. Szél György 2 drb. Szeghalmi András 2 drb. Kovács János 2 drb. Orosz János 2 drb. K. Borús István 3 drb. Szél János 2 drb. summa 80 drb.

Túr várossa.

Patkós István 2 drb. Gebe Mihály 1 drb. Patkór Mihály 2 drb. Szöllősi János 2 drb. Sáfár Márton 1 drb. Biró András 2 drb. Tóth András 2 drb Biró János 2 drb. Szabó Mihály 2 drb. Borsos Lőrinc 1 drb. Oláh János 1 drb. (Új huzás) Oláh István 2 drb. Kiss István 2 drb. Juhász Mihály 2 drb. Biró Bálint 2 drb. summa 27.

Törökszentmiklósiak.

Vas Mihály 2 drb. Elekes János 2 drb. Búzás István 2 drb. Pásztor Illés 2 drb. Hertzeg Mihály 2 drb. Arnót János 1 drb. Nagybana János 1 drb Vig János 1 drb. . . . summa 15.

A szállitók nevei felemlitése nélkül külön jegyzéken az alábbi helységekben lakókról van még emlités: P. Ladány 19. november 1808 7 szekérel 22 drb. P. Ladány 21 november 1808 5 szekérrel 28 drb. Kaba 19 november 1808, 12 szekérrel 90 drb. Kaba 21 november 1808, 10 szekérrel 41 drb. Kaba 14 január 1809 2 szekérrel 6 drb. Konyár 19 október 1808 8 szekérrel 43 drb. Udvari 19 október 1808 10 szekérrel 37 drb. Tetétlen 21 julius 1808 7 szekérrel 35 drb. Tetétlen 22 juliús 1808 2 szekérrel 49 drb. Tetétlen 23 julius 1808 5 szekérrel 23 drb. Tetétlen 24 julius 1808 1 szekérrel 2 drb. Tetétlen 14 január 1809 5 szekérrel 16 drb. Rábé 22 szeptember 1808 2 szekérrel 6 drb. Rábé 25 szeptember 1808 5 szekérrel 7 drh. Szovát 24 szeptember 1808 33 szekérrel 94 drb. Báránd 24 szeptember 1808 8 szekérrel 18 drb. Báránd 12 október 1808 4 szekérrel 15 drb. Báránd 16 októ! " 1808 3 szekérrel 17 drb. Báránd 29 január 1809 2 szekérrel 1 drb. Derecske 19 szeptember 1808. 9 szekérrel 25 drb. Torda 4 január 1809. 4 szekérrel 8 drb. Bojt 7 januvár 1809. 2 szekérrel 7 drb. Sáp 19 januvár 1809 4 szekérrel 18 drb. Földes 24 január 1809. 15 szekérrel 49 drb. Földes 25 január 1809 2 szekérrel 6 drb. Földes 19 január P. Ladány 4 szekérrel 13 drb. Földes 2 február Kardszag 1 szekérrel 1 drb.

Jegyzette Uy M.

(Utána irva) Minden Helységbeliek kik az Collegiom fáit hozták, ki hány Darabot hozott. Ebben az Lajstromban vannak fel jegyezve. A ki azért kivánja. Tudni, hogy hány Darabból álló légyen a Collegiom Teteje, vesse össze, ha nem restelli s megtudja.

Karcag város levéltárából kiirta:

Kádár Imre.

A debreceni biblia költségei.

— Adalékok Komáromi Cs. György bibliája történetéhez. —

Ismeretes a Komáromi Csipkés-féle biblia-forditás viszontagságos sorsa. Ugy az a buzgó készség is, amelyel Debrecen város erősen vallásos világi és egyházi elöljárói a jezsuiták praktikái által fogságba vetett szent könyvek kiszabaditása körül éveken keresztül sok törödéssel, mégis sikertelenül fáradoztanak. Ismeretes, hogy a debreceni bibliák három negyedrészben gr. Barkóczy Ferencz egri püspök rendeletéből máglyán hamvadtak el, éppen miként a lelkiismereti szabadságnak annyi apostola, az evagyéliumnak sok bátor hirdetője; egy negyed részök hosszu számkivetésben lengyel földön senyvedett, romladozott és pusztult, honnan ujabb akadályok között, sok bolyongással csak néhány száz példány kerülhetett ép állapotban hazájába.

De mind máig nincs felderitve, mennyit költöttek a a debreceniek a biblia kinyomatására, főként pedig a Kassán elzárt példányok megmentésére. Komáromi Csipkés György bibliájával foglalkozó irók csak mellékesen érintik azt a fejedelmi bőkezüsséggel vetekedő anyagi áldozatot, amelyet az akkor még egészen református vallásu Debrecen város közönsége a könyvek-könyvéért saját erejéből és önként, istenes buzgóságábul indittatva hozott. Ez az áldozat pénzértékben kifejezve sokkal nagyobb, mint a mennyinek eddig tudtuk némely irásokból.

A vallás dolgában összehivott 1721. évi pesti bizottmány előtt, a mikor ugyan nem volt még összeállitható a kiadások végszámlája, egyszerüen *„több ezer* forintnyi költséget" emlitenek nyilatkozatokban a helvét hitvallásuak[1]. Benedek Mihály sem mond erről többet: Elkészülvén a forditás 1685-ben, kinyomatott Lejdában 1715 vagy 1717 esztendőben ezen városbeli ekklésiának *sok költségével*[2]. A debreceni konzisztórium maga is, a mult század elején kiváltságos helyzete érdekében a kerülettel folytatott küzdelmek során csak rész szerint emliti a biblia kiadásának költségeit, amidőn azzal is érvel, hogy ez az ekklésia a kialkudott 4000 példányért 12000 frotot előre lefizetett, 1789-ben ismét 1000 frtot költött a megmaradt példányoknak Danckából való hazaszállitására[3]. Földvári László pedig, a ki talán legbővebben tárgyalta biblia történetét[4] Szücs István nyomán.[5] 16860 frtra becsüli Debrecen buzgón vallásos közönségének e szent célra forditott kiadásait. Csakhogy még ennél is sokkal, majd nem száz percenttel többe került Debrecennek a Rákóciak fejedelmi példáját követő eme szép és dicső vállalkozása. Az előre nem számitott tul-kiadásokat az egri püspök és jezsuitái részéről támasztott akadékoskodások, gonosz herce-hurcák okozták; sőt Ross Sándor és fiai eperjesi kereskedői cégnek, mint

[1] Prot. Szemle 1891. évf. 524 l.
[2] Debr. ref. ekkl. jegyzőkönyve 1789. aug. 30. 1 sz. hat.
[3] Zelizy D: Debrecen sz. kir. város egyetemes leirása. 302 l.
[4] Prot. Szemle 1891 évf. két közlemény.
[5] Szücs Debrecen város története III. k. 779 l.

Campegius Vitringa leydai nyomdász megbizottjának is — látni fogjuk — jóval többet fizettek eleink 16860 frtnál.

Az emlitett kalmárokkal kötött s Szücs István által a városi magán levéltárból idézett szerződés négy ezerben állapitotta meg a kinyomatandó példányok számát. Ebből szép fehér fénylő papiron 200-at aranyozott táblájunak kellett csinálni; 1800 francia módra, 2000 pedig fehér pergamentbe volt kötendő aranyozás nélkül. A városi tanács, a mely akkor az egyházi elöljáróság tisztét is viselte, utólagosan még 200 példányt rendelt. Miskolcy Cs. Ferenc is a kit a városi tanács a biblia kinyomtatatására küldött Leydába, azt irja, hogy „a sz. biblia volt Nr 4200."[1] A mint Szücs I. mondja, egy példánytól 3 frtra kötelezték magukat a debreceniek; de az ő szövegezéséből nem vehető ki biztosan: ez az ár általában minden példányra vonatkozik-é, tekintet nélkül az exemplárok különböző minőségü kiállitására, avagy egyedül az aranyozás nélkül való fehér pergamen fedelü példányokért fizettek 3 frtot? Én ez utóbbi feltevéshez csatlakozom s azt állitom, hogy a francia kötésü, meg az aranyozott bibliák sokkal többe kerültek s ilyen ár az akkori körülmények között, tekintve a hosszu tengeri és szárazföldi utat is, a melyet a bibliáknak Leydától Danckáig s innen Debrecenig kellett megtenni, nem tulságosan magas egy teljes bibliáért.[2]

Debrecen a kialkudott összeget a szállitási költséggel együtt ugy látszik hiány nélkül kifizette a Ross cégnek, ámbár a példányok egy negyed része messze az ország határán kivül megrekedt s a város fizetési kötelezettsége mindjárt megszünik a szerződés szerint, ha a példányok utközben az országon kivül elvesznek.[2]

A bibliára forditott költségek két osztályba sorozhatók. Egyikbe a szorosabb értelemben vett nyomtatási költségek, vagyis Campegius Vitringa és a Ross cég keresete, valamint a Debrecenből Leydába kiküldött magyar nyomdász és corrector uti koltsége, tiszteletdijai taroznak; a másik osztályban a fogságba vetett bibliák kiszabaditása végett tett temérdek járás-kelésre, a befolyásos köröket, méltóságos urakat puhitgató különféle ajándékokra, ugynevezett discretiokra forditott tetemes kiadások csoportosulnak.

Mindeme költségeket hiteles forrásból, Debrecen város 1716—1726 évi számadásaiból, részint a némely évről rendelkezésünkre álló bevételi és kiadási naplókból állapithatjuk meg, bár több kétes tételre nézve csak az egykoru városi jegyzőkönyvek és más forrásokból ismert napok följegyzéseinek egybevetése által igazodhatunk el.

Az első csoportbeli kiadások ezek voltak:

	Magy. frt. dén.
1716. kelet nélkül: Ross Sándor urnak két rendben a bibliák körül való fizetésében[4]	6000.—
1717. dec. 30. Bibliák nyomtatására	1800.—
1718. jan. 20. Item a bibliákra	1800.—
1719. jan. 4. T. Biró Uram parancsolatjábul T. Ross Sándor Uramnak adtunk ezer tallérokat. T. Biró Uramhoz vitte kal-	

[1] Az 1715. dec. 23-án kötött szerződés szerint ennek megkötésekor előlegül 3000, 1716. jan. 28-án pedig 2000 frtot kellett fizetnie a városnak. Ugy vélem, hogy mindkét rendbeli részlet benne foglaltatik eme 6000 frtban. A hol a forrásokat nem nevezem meg, ott az idézett évekre vonatkozó városi számadásokra hivatkozom.

[2] Eszenyi István előkelő debreczeni kereskedő.

[3] Miskolcy Cs. Ferenc Naplója a debr. főiskola kézirattárában R. 684 sz. a.

[4] Ugyancsak a XVIII. század elején Debrecen város nyomdájának számadásában fél zsoltár ára 30 dénár, ugyanennek köttetése 50 dénár; máskor egy énekes könyv ára 1 frt, kötve 2 frt. (1727 és 1729 évi nyomdai számadások.)

	Magy. frt. dén.
már Eszenyi Uram[1] a quietantiát	1800.—
1719. márc. 28. Tek. Ross Sándor Uramnak tartozó summának defalcatiójában	1800.—
1719. jun. 22. A sz. bibliák árában Tek. Ross Sándor Uramnak	1800.—
1720. jul. 29. T. Patai Sámuel[2] urnak Ross Sándor Uram adósságát fizettük	1800.—
1722. kelet nélkül. T. Ross Sándor urnak két izben adtunk	1800.—
	18.600.—
1717. máj. 4. Bibliák impressiójára Ross Sándor Urnak	360.—
1718. jan. 3. Bibliák nyomtatására	431.—
1721. ápr. 21. N. Ross Sándor Uram fiának adósságban	726.04
1725. kelet nélkül. A sz. bibliák impressiójára Ross Sándornak (ifjabb)	480.—
1726. jan. 6. N. Ross Sándor urnak Harangi Demeter uram által	400.—
1726. dec. 10. Ross Sándor urnak Kecskeméti András uram által	393.—
	2790.04
1716. márc. 10. A biblia correctoroknak Szilágyi István és typografus Miskolczi Ferencz uraméknak belgiumi költségekre adtunk, melyrül commissio nincsen.[3]	960.—
1716. márc. 10. Eszenyi István uramnak, hogy elvitte ő kglméket Eperjesig költséget adtunk ő kglmének	12.—
1718. máj. 22. Fizettünk commissióra typografus Miskolczi Ferencz úrnak a sz. biblia nyomtatásában hűséges fáradságáért N. Tanács által conferált száz tallérokat	180.—
Osszesen:	22542 fr. 04 d.

(Folyt. köv.)

Zoltai Lajos

[1] Szücs I. id. munkája.

[2] Hihetőleg báji Patay Sámuelről a tiszántuli ev. ref. egyházkorület későbbi főkurátoráról van szó.

[3] Szilágyi T. István 1707. dec. 12. subscribalt. Az 1715/16. iskolai évben szénior volt. (Bakóczi István: A debreceni főiskola széniorai — a kollégium levéltárában fekvő kéziratos könyv) Szilágyi épen 1716-ban készült külországi akadémiákra. A városi tanács 1716. jun. 22-én ezen költségeire külön 60 frtot conferált. 1720. jun. 2-án pedig „a neo-academicus Szilágyi a scholabeli professorságra hivatalt kapott" (Vár. jkv. 1720. 155.) Előbb filozofiát és görög nyelvet, majd természet- és népjogot tanitott (Szücs id. m. III. 943.) Miskolczi, idevonatkozólag ezeket jegyzé fel Naplójában: Anno 1716. die 9 Martii. T. N. Debr. Biró Uram és az egész Tanács akarattyából indultam Hollandiára a Sz. Bibliának kinyomtatatására Tönkő Szilágyi István Urammal és Lugdumumban Luchtmans Sámuel Uram officinájában kinyomtattatván (apud Viduam Boxianam). Tisztességesen érkeztem haza Debrecenben szerelmes Cselédimhez Anno 1718. die 4. Januarii." Miskolci tanúlt, művelt nyomdász. 1697-ben Kolosvárott. 1701-ben Tisch Jánosnál Baselben találjuk. Kassai Pál halála után került a debreceni nyomda élére, melytől évi 180 frtot bért fizetett a városnak. (1715. évi tanácsi határozat). 1722. vagy 1723-ban házi kezelésbe vétetvén a nyomda, Miskolci megvált attól. De már előbb, 1719-ben választott hitespolgárrá, 1720-ban pedig szenátorrá választották. Első felesége Kocsi Cs. János tanár és püspök leánya, Erzsébet (1712. szept. 22. — 1721. márc. 11.), második Királysági Sámuel özvegye N. Leleszi Sz. Erzsébet volt. (Saját Naplója és Régi okiratok és levelok Tára 1905. 3. f. 41. Zoltai: Adatok a városi nyomda történetéhez.) Miskolciról l. még Prot. Szemle 1891: 335. A debreceniek védekezése tehát, amelyet a kir. cancellária is elfogadott, hogy t. i. a jezsuiták által felfedezett szöveghibák a magyar nyelvben járatlan nyomdászok és magyar corrector hiányának tudhatók be, csak amolyan ügyes diplomata fogás volt. (V. ö. M. K. Szemle 1889: 144.)

KÖZÉLETÜNK.

Egy pár szó

az Őry Tamás-féle „észrevételekre."

Nem szólanék többet ezen szerintem általánosságba öltöztetett magánügyhöz, ha Őry Tamás oly gyanusitást nem engedett volna meg az „Észrevételek"-ben magának, mely ellen — ha már a mult alkalommal szólanom kellett ezen ügyben — most kénytelen vagyok nyilatkozni.

Ugy vélem most is, hogy a 11-ik számban megjelent cikkemben elmondtam mindent, a miből *elfogulatlan* szemlélők tájékozódhatnak ezen ügyben. Arról pedig nem tehetek, ha Őry Tamás csak arra fektet sulyt, a mit az ő „jogi érzéke" cáfolni tud.

Elmondtam akkor is, hogy a szatmári egyházmegye az özvegyek kárositása nélkül fedezte a 10%-ot a gyámint. pénztárból; a felhasznált összeget pedig más forrásból azóta sokszorosan visszatéritette. Őry Tamás erre nem figyel, hanem vesszőparipáján lovagolva „az alapitványoknak privát célokra felhasználásával" vádolja a szatmári egyh. m. lelkészeket.

Akkor igazat adnék Őry Tamásnak, ha csak kifizette volna a szatmári egyházmegye tagjaiért a 10%-ot s nem tett volna semmit a tőke visszapótlására és az özvegyek a megkevesbült tőke kevesebb kamatait élvezték volna évi jutalék gyanánt, de midőn az özvegyek csonkitatlan megkapták évi 200 kor. jutalékukat, melyet akkor a tőke megbirt s midőn az akkori 90 ezer korona tőkét azóta közel 30 ezer koronával csaknem 120 ezer koronára növelték oly források felhasználásával, melyek addig nem gyarapitották a gyámintézet tőkéjét, hogy lehet ilyen vádat emelni: valóban nem tudom érteni, de épen azért az igazság szempontjából határozottan tiltakozom az ellen. Igaz, hogy ezt is csak állitanom kell, miután közelebbi számszerü adatok most már nincsenek a kezeim között, s ezt Őry Tamás barátom — ugy lehet — ismét nem fogja acceptálni. Ez esetben utalom őt azokhoz, kik ott a közelben megkaphatják a a számadatokkal való cáfolatot is, az elfogulatlan olvasók pedig — hiszem — hogy ezzel is megelégesznek.

És — ha már bele kezdtem, hadd mondjak egy pár szót Őry Tamás tovvábbi fejtegetéseire is, különösen azért, mert kérdéseit most már lejjebb szállitja s csak arra kiváncsi, hogy „miért kell őket büntetni, azért hogy eljöttek"? Pedig erre is feleltem a multkor!

Általában a gyámintézetek ügyeit birálgatva nem szabad szem elől téveszteni soha, hogy azok mindig egy-egy külön egyházmegye tulajdonai voltak, melyek felett mindig az egyházmegye akkori *lelkészei* mint gyámintézeti közgyülés határoztak, ugy hogy ha kizárjuk a sértő és gyanusitó szándékot annak értelméből, jól használta Őry Tamás a „konzorcium" szót. Tovább menve, minden egyes gyámintézet külön sajátosan fejlődött s e fejlődés történetének ismerete nélkül nem lehet azt bármily fejlett (!?) jogérzék birtokában lesajnálni és a vádlottak padjára ültetni annak vezetőit.

Azt ismét megengedem Őry Tamás barátomnak, hogy ha most kellene — teljesen figyelmen kivül hagyva a multat — alapszabályokat alkotni, másképen lehetne megkésziteni s ha mint ezután is gyámintézetképen müködő intézményt akarnák fentartani, másképen alkotnák meg azok a jogérzéknélküli, szeretetlen (!) szatmármegyei lelkészek is.

De — engedelmet kérek — a szatmári gyámintézet 1889-ben alkotott alapszabályainak 4. §-a határozottan kimondta: „az egyházmegyéből elköltözés esetén a a kifizetett 50 frt. részvénydij kamat nélkül visszaadatván: megszünik az illetőnek az intézet iránt fennállt minden igénye." E határozat indokát — ugy hiszem — jól adtam multkori cikkemben, midőn azt mondtam, hogy a gyakori lelkész változások miatt félő volt, hogy az özvegyek száma nagyon felszaporodik s ez a gyámintézet csődjéhez vagy az osztalék mélyen leszállitásához vezetett volna.

S e szakasz meghozatala nem volt jogtalanság vagy méltánytalanság! A szatmármegyei özvegyek érdekeinek védelme volt az eltávozottakkal szemben, kik viszont kárpótlást találtak uj egyházmegyéjük gyámintézetében, melybe nem csak joguk, de kötelességük is volt belépni. Nem is panaszkodtak az esetben a szatmári egyházmegyéből kilépő lelkészek, pedig váltak ki az egyházmegyéből és igy a gyámintézetből is nagyérdemü jeles férfiak pl. Kiss Áron püspök, F. Varga Lajos.

Az országos gyámintézet felállásával változik a kép. Ekkor az uj lelkészek hajlandók inkább lemondani a helyi gyámintézetek jótéteményéről, mint egyszersmind viselni a terheket is. S ekkor nincs más ut, mint a sorompó lezárása azon gyámintézetek előtt, melyeknek tagjai befizetést nem teljesitettek.

Mert — hogy erre is kitérjek — azon szerencsés gyámintézetek, melyekben a tagok évi befizetéseket teljesitve évről-évre gyarapitották a gyámintézeti tőkét, ekkor átalakulhattak egyszersmind nyugdijintézetté (békésbánát) vagy ujra szervezkedhettek az országos gyámintézettel szemben (debrecení és nagyszalontai) de mindezek — tessék jól megérteni — fizetik a 10%, sőt némelyik még a $2^1/_2$%-ot is. (Nem vádolnók meg őket Őry barátom?)

De térjünk vissza a szatmári gyámrntézetre. Ez nem tudván tagjai nagy száma, tőkéje kicsiny volta miatt ugy mint a fentiek átszervezkedni, bezárta ajtait az uj tagok előtt, de nem látott okot arra, hogy a távozókat illető fenti §-t. megváltoztassa. Szó nélkül érvényben maradt a régi § s a kik kiléptünk a szatmári egyházmegyéből, kiléptünk a szatmári gyámintézetből is, s erre nézve higyje el Őry Tamás nem tesz külömbséget, hogy vajjon 5 kilométerre, mint ő, vagy nem tudom hány 100-ra, mint én, távozott-é el valaki onnan, de még az sem, hogy őt a nagybányai gyámintézet nem fogadja be, engem pedig a szalontai befogad.

Azt se feszegessük, hogy a szatmármegyei „konzorcium" mire fogja forditani a gyámintézeti tőkét. A szatmári egyházmegyé-é az, ő rendelkezik vele, ugy a mint jónak látja, velünk azon alapszabály szerint bánt el, melyet tudva lettünk tagjaivá s melynek megváltoztatására addig mig tagjai voltunk, nem tettünk egy lépést sem.

Mert ha Őry Tamás akkor bontja ki zászlóját, midőn még tagja a szatmári gyámintézetnek s akkor indit akciót arra nézve, hogy az ajtó bezárása után a távozók — kik uj gyámintézet tagjai nem lehetnek — benmaradhassanak a szatmári gyámintézetben: akkor meghajlok előtte s dicsérem collegiális szeretetét, talán respektálom az alapszabályokkal szembeszálló jogérzékét is, de már — engedelmet kérek — az olyan jogérzéknek, mely mig tagja volt a gyámintézetnek, csupán az országos 10% helyette is kifizetésére szoritkozott, midőn pedig kilépett, a benmaradhatásig kinyult, más nevet kellene kitalálni.

És végül csak annyit, hogy ebben az ügyben ez az utolsó szavam, s többet nem irok, még ha a „rideg finánc"-nál különb cimmel illet is Őry Tamás barátom.*

Tenke, 1906. ápril. 5.

Kassay Béla
ev. ref lelész.

—

A felső-szabolcsi ev. ref. egyházmegye közgyülése.

Nyiregyházán f. hó 19—20-án tartatott a vármegyeház termében Görömbei Péter esperes és Gencsy Albert gondnok elnöklete alatt elég szép érdeklődéssel.

Görömbei Péter gyülést megnyitó imája édes hazánk boldogságáért esdő könyörgése majd Bocskay vonatkozásu terjedelmes s értékes megnyitó beszéde jegyzőkönyvünkben lesz megörökitve, a gyülés alakulás formaságai után értesült egyházmegyénk szeretett főjegyzőjének Nagymáté Albertnek 25 évi jegyzői müködés után, vissza vonhatlannak jelzett lemondásáról. Harmadizben benyujtott lemondása elfogadtatott s igy ezen tisztelt és szeretett egyénnek tapasztalatait és tudását ezután csak a tanácsbirói székben mondhatjuk magunkénak.

Egyházmegyénk igen szépen örökitette meg a helyettesitett Hidegh József fogalmazásában 25 éves jegyzői müködésének emlékét s egy az elnökség által alakitandó bizottság fogja egyházegyénk nagyrabecsülését tolmácsolni a betegség miatt távollevő Nagymáté előtt.

Egy másik nagy veszteség is fenyegetett bennünket ezt, azonban egyelőre elháritottuk s ez az Andrásy Kálmán lemondása tanácsbirói hivataláról. Nem fogadta el közgyülésünk s melegen kérte ezen jelesünket a további maradásra s szeretjük hinni, hogy nem hiában.

Az esperesi jelentésből értesülünk, bogy Dr. Mezőssy Béla zsinati napdijaiból 100 kor. adott az esperes urnak jótékony célokra.

Bernáth Elemér elparentálása fájó emlékeket idézett fel. Szabó Sámuel veresmarti tanitó 40 éves jubileuma alkalmából üdvözölve lett.

A hiteleszövetkezetek szövetségi gyülésén Perbenyiken egyházmegyénk két tisztviselőjének Vas János őri lelkesznek és Dr. Szesztay Zoltán aljegyzőnek felolvasásaikért elismerés nyujtatott.

Dr. Bartók Jenő és Dr. Szesztai Zoltán a vármegyei tanitói nyugdij bizottság póttagjai lettek. ifj. Görömbei Péter egy félévi szabadságot kérve Genfben hallgat az egyetemen.

Tomory András szabolcsi lelkész s Demiéndi Károly zsurki tanitó elhunyta felett részvétét fejezte ki e. megyénk.

Zsinati képviselőink jelentése alkalmat adott arra, hogy a nagy fontosságu és jelentőségü zsinati törvénynek minél előbbi szentesitését elrendelő utolsó ülésszak összehivásának kieszközlésére kérjük egyh. kerületi közgyülést.

Ezután 14 tanitó és két tanitónő tette le az esküt s ajánlotta magát esperes úr szives üdvözlése mellett anyaszentegyházunk szolgálatára.

Bocskay és a bécsi béke 300-ados ünnepét egyház és iskola méltóképen megtartani utasittattak.

A szabolcsi egyház óhajtotta volna elhunyt, szeretett papjának fiát megválasztani, s erre két évi haladékot kért a lelkészi állás betöltésére; de a saját és az egyháztagok kegyeletes érzésén is felette áll a törvény s ez nem engedett ilyen praecedenst alkotni. Ujfehértón a reformátusok száma 3106-ra emelkedett s ily részére a két szavazat megadása ajánltatott. Reméljük, hogy a két szavazat mellett e nagy egyház nem fogja türni, hogy lelkészi javadalma állami congruával egészittessék ki. A tanitótestület egyesületbe tömörülvén, alapszabályai megerősittettek s a főtiszt. egyházkerület utján a miniszterium megerősitése alá is felterjesztetnek.

Három kérvényt is felterjesztettünk (Karász, Madaszékely) a tőkesegély soron kivüli kiadására a visszautasitás majdnem biztos előtudatában; dehát a szükség parancsol megkisérteni a lehetetent is.

Iskolaügyek, dijlevelek, adás-vételek, épitkezések szokatlan nagy számmal tárgyaltattak. Legérdemesebb és legfontosabb is ezek között az ábrányi földvásárlás, a hol a hivek és az egyház, mint testület 4%-os hold kitünő földet vásároltak 600 k. magyar holdankénti vétel ár mellett a jelenlegi megdrágult pénzviszonyok között azon kedvezménynyel, hogy a vétel ár 60%-a 4·75% törlesztéses kölcsön átvétele által lett fedezve. Nagy horderejü ez és ennek a derék élni tudó egyházunknak régebbi földvásárlásai is szociális szempontból is. Segitse meg őket a gondviselés derék lelkészük, Szikszay Andrással az élükön az egész vételi ügy sima lebonyolitására.

Esperes ur inditványára az egyházak alapjainak s állandó természetü tőkének egyh. megyei számvevőszék által törzskönyvvezetése és a változások nyilvántartása elhatároztatott, nagyon helyesen.

A 65 pontból álló tárgysorozat főbb pontjai s a nagy közönséget érdeklő ügyei egy nap alatt letárgyaltattak, másnapra 4 közig. birósági ügy maradt, fegyelmi nem volt egy sem.

Közebéd s azon szép hazafias pohár köszöntők igen.

Jegyző.

—

A nagyszalontai ev. ref. egyházmegye közgyülése.

A nagyszalontai ev. ref. egyházmegye tavaszi közgyülése április 19-én tartatott meg Nagyszalontán Széll Kálmán esperes és gróf Tisza István gondnok elnöklete alatt. A gyülést esperes nyitotta meg kinek mintaszerü jelentéséből közöljük a következőket:

I. Vallás-erkölcsi állapot, általában megnyugtató. Dacára annak, hogy a nazarénusok 13, a baptisták 19 egyházban jelentkeztek, az egyház szertartását csak kevesen nem vették igénybe. A keresztelést 44; az esketést 101, a temetést 37 esetben. E számok az előző évi viszonyokhoz képest csökkenők. A kegyes adományok és hagyományok összege 12,346.26 kor.

A gondnoki számadások eredménye: bevétel pénz 219838.33 K.; maradványpénz 24504.23 K. követelési hátr. pénz 66987.26 K.; adósság pénz 91641.86 K. Bélényesről a gondnoki számadás eredménye nem terjesztett be. Alapitványok főösszege: 21908932 k. A belhivatalnokok ki vannak fizetve 35 egyházban, 9 egyházban: Belényesujlak. Feketetót, Fenes, Kispereg, Magyarhomorog, Nagyzerind, Sonkolyos, Tárkány, Ugra, nincsennek. A közadók egyházmegyei és kerületi illetékek ki vannak fizetve 38 egyházban, 6 egyházban: Csermő, Magyarhomorog Nagyzerind, Szentleányfalva,

* Magunk részéről is bezárjuk a vitát, melyben mind a két fél ismételten nyilatkozott s a mely nem hozta meg azt, a mit vártunk: eszmecserét a gyámintézeteknél összegyüjtött nagy tőkéknek számbavétele és a véltozott viszonyoknak megfelelő s közérdekben esetleg szükséges felhasználására nézve. A hosszúra nyult vita azonban mégis lehetővé teszi annak megállapitását, hogy az illetékes közvélemény nem kiván a gyámintézetek ügyében hozott határozatokon változtatni. Ha nemleges is, de ez is válasz. Szerk.

Tárkány, Tenke, nincsenek, hátralék 14999 K. (Magyarhomorog és Szanntleányfalva a hátralék összegét nem mutatta ki!) Az egyházi adókulcs 32 egyházban osztálybasorozás, 11 egyházban párbér alapján van megállapitva Aradon pedig önkéntes adózás van. Uj épitkezés történt 17 egyházban 17842.81 k. Az egyházi épületek fentartására és javitására fordittatott 16,180,42 k.

II. Népiskolai adatok. Az országos átlag. (A % azonban fogyó.)

III. Az egyház külélete. Az anyakönyvek 43 egyházban jók, Belényesen gyenge állapotban vannak.

Egyébb tárgyak: A n.-zerindi egyházban dúló viszály lecsillapitására ujabb békéltetési kisérletet rendeltetett el.

Az elhunyt Hajdu Elek lelk. t.-biró helyének betöltésére az intézkedések megtétettek. A gyámint. és a közigazgatási pénztár számadása rendben találtattak; a nagyváradi internátus és a tanitónőképző felterjesztései és számadási jóváhagyattak. A tanügyi bizottság és missziói bizottság jelentése tudomásul vétetett, valamint az is, hogy a tanügyi bizottság előadó jegyzőjéül Kassay Béla tenkei lelkész választatott meg. Egyházkerületi képviselőkül Nagy Imre, Böszörményi Lajos, Szikszay Lajos és Benedek L. küldetnek. A számvevőszék jelentése szerint a legtöbb egyház mult évi számadása rendben van; néhány egyházra nézve emeltettek kifogások, de ezek nem nagy jelentőségüek, inkább a kellő formaságok be nem tartására vonatkoznak. A harsányi egyháznak földvételre, a sarkadinak temetővételre, a borossebesinek malomeladása engedélyt adott a gyülés. Fenesen pedig templomépitésre. Hevesi József zerindi tanitó eskütétele után bizottság küldetett ki a jegyzőkönyv hitelesitésére és a gyülés bezáratott. Két csekélyebb birósági ügy letárgyalása után a közgyülés tagjai a kaszinó nagytermében jöttek össze közebédre melyen a Tisza Kálmán-serleget nagyobbszabásu költői száruyalásu beszéd mellett dr. Balogh Elek tanácssiró üritette a Tisza Kálmán emlékezetére. Kiemelkedő még a gróf Tisza István felköszöntője mi azt fejezi ki hogy az uj törvényekben a lelkészi kar „lelki fogantyut" találva, az egyháziasság, a hitélet emelésére sikeres munkát végezhessen. Előző napon a tanügyi bizottság és az egyházmegyei értekezlet ülésezett.

—

A nagybányai ev. ref. egyházmegye közgyülése.

Nagybánya, 1906 április. 19.

A nagybányai ev. ref. egyházmegye folyó hó 19-én tartotta Nagybányán a városháza tanácstermében évi rendes közgyülését, Széll György esperes egyházi és Helmecy József ügyvéd nagybirtokos — mint h. elnök — világi elnöklete mellett.

A közgyülésre mintegy hetvenen jöttek egybe összehivta őket a vallás, az egyház szeretete, összehozta a kötelesség. A gyülésre 40 tárgy volt kitüzve ennek puszta lemorzsolása is sok időt igényel; a közgyülésen azonban nem látszott meg a lázas sietség, mert ugyancsak behatóan, ugyancsak szakszerüen lett tárgyalva minden, a hozott határozatokat higgadság, bölcs mérséklet és fenkölt gondolkodás jellemzik.

Első és egyik legfontosabb tárgya volt a közgyülésnek a gróf Dégenfeld Sándor lemondása folytán megüresedett főgondnoki állásnak a választás megejtéséig helyettessel való betöltése. Nagy gondot okozott ez a közgyülésnek s nehezen tudott beletörődni abba a gondolatba, hogy szeretett főgondnokától, gróf Dégenfeld Sándor ki 10 éven át állott az egyházmegye élén mint világi elnök s zajtalanul, feltünést nem keresve munkálkodott az egyházmegye felvirágoztatásán, — meg kell válnia.

A közgyülés bizalma egy szintén kiváló férfiu felé fordult, ki már évtizedeken keresztül szerepel az egyházmegye közigazgatásában, ugyis, mint egyházmegyei tanácsbiró, mint ügyész s mint zsinati képviselő.

A közgyülés ugyanis Helmecy József szatmári nagybirtokos ügyvédet bizta meg a főgondnoki állás helyettesitésével.

A helyettes fügondnok megköszönve a bizalmat kijelenti, hogy az egyházmegye főgondnoki hatáskörébe utalt ügyeit végezni törvényes kötelességének és nemes feladatának tekinti és a helyettességet készséggel elfogadja.

Jegyzőkönyv hitelesitő bizottságba Soltész János, Jákó Antal és Sátor Dávid küldettek ki.

A szavazatbontó bizottság jelentése volt negyedik tárgynak kitüzve, mely szerint Soltész ~~János~~, lelkész lett nagy szótöbbséggel az egyházmegye jegyzőjévé megválasztva, az eredmény kihirdetése után a megválasztott érdemdus lelkész az esküt nyomban le is tette. Az ujonnan megválasztott jegyzőt Széll György egyházi elnök lelkes szavakban üdvözölte, kiemelve, mély tudását, egyháza iránti meleg vonzalmát és buzgóságát s az egyháztagok óriási lelkesedése között hangsulyozta, hogy a választás érdemes férfiura esett. Erre Soltész ~~János~~ a nála megszokott rövidséggel kijelenti, hogy esküjéhez semmit sem pótol, tehát igéretekkel nem tetézi azt; hálás köszönetét fejezi ki a közgyülés előtt az öt ért kitüntető bizalomért s kéri szives támogatásukat a jövőre is.

Kiemelkedő mozzanata volt a közgyülésnek Sinka Lajos krassói tanitó üdvözlése Széll György egyházi elnök részéről, az egyházmegyei közgyülés nevében. Sinka ugyanis a magyar tudományos akadémia Wodianer-féle 1000 koronás díját nyerte el ritka szorgalma és tehetségével. Sinka Lajos szép beszédben köszönte meg a közgyülés kitüntető figyelmét.

Böszörményi Zsigmond tanácsbiró lemondását mély sajnálattal vette tudomásul a közgyülés.

A létesitendő debreceni egyetemre a gyüjtés — melynek eredménye közt Nagybánya 3000 koronával szerepel; — elnök véleménye szerint szélesebb alapokra fektetendő és nagyobb lelkesedéssel folytatandó, mert az egyetem a tudomány mellett az egyházat is fogja szolgálni, azt az egyházat, mely századokon át a magyarság mentsvára volt.

Nagyobb vita volt a berendi iskola sorsa felett, ahol ugyanis a tanitói állást beszüntetni kérik. A közgyülés Helmecy József főgondnokot és Szabó Józsefet küldi ki a rend helyreálitására.

A jelentések kapcsán szóba került a felsőbányai ev. ref. leányiskola ügye is, a melyre nézve a közgyülés a lelkész, tanitó és gondnok álláspontjára helyezkedett s elrendelte az iskolaépület kibővitését és szükséges épitkezéseket.

A tárgysorozat többi pontjait — melyek nem keltettek nagyobb érdeklődést — közgyülés bölcs tapintattal intézte el. N. B. V.

KÜLFÖLD.

Német egyházi szemle.

Az elmult 1905. évben az egész Németország egyházi köreit valóságos izgalomban találta a *brémai keresztelési viszály* a melyről a következőkben nyujt-

hatok rövid áttekintést: Mauritz lelkész 1900. óta több egyházi beszéde által érzékenyen megsértette az egyházi körök különösen a „positiv"-ok vallásos érzését. Az a hir is el terjedt róla, hogy a keresztelésnél nem használja többé a szentháromsági formulát s viz nélkül keresztel, csupán egy megáldó beszédet szokott tartani. Az 50 év óta fennálló „Brémai lelkészi konferencia" olynemü kérvényt intézett a senatushoz, miszerint állapittassék meg, hogy vajjon Mauritz a fennálló egyházi szokások szemelőtt tartásával végzi-é a keresztelést. Kérvényöket azzal indokolták, hogy ők nem a ritus szerint végzett kereszteléseket keresztyén keresztelésnek aligha ismerhetik el, de meg másfelől a Brémában véghez vitt ily nemü keresztelések elismerése a többi országos egyházaknál veszélyeztetve lesz. A beadványra következő vizsgálat aztán megállapitotta, hogy Mauritz lelkész eljárása egyéb tekintettben megfelelt a keresztelésnél szokászos egyházi rendnek, csak tévedésben lévén az egyházjogi norma felől 1900. május óta az ujtestamentomi keresztelési formulát önszerkesztette formulával pótolta, majd 1903. óta ezt egy ujabbal cserélte fel. Vizet tehát használt. A Mauritz-féle formula 1900. óta igy hangzik: „Keresztellek én tégedet, föltekintve Istenre, a kit mi Jézusnak Atyának nevezünk." 1903 óta; „Keresztellek én tégedet, föltekintve az Egyedülvalóra, a kit e Keresztyén egyház, mint Atyát, Fiut és Szentlelket vall." Hogy milyen értelmet tulajdonitott Mauritz ezen formulának, azt egyedül csak ő tudná megmondani.

1905 febr. 3-án történt meg a senatus részéről a vizsgálat és Mauritz lelkész „önként, a nélkül, hogy a senatus rendeletét bevárta volna, e naptól kérdve a formulát használta." A senatus Mauritz lelkész által véghez vitt eddigi kereszteléseket érvénytelennek nyilvánitotta s megtiltotta, hogy azokról anyakönyvi kivonatot adhasson ki. Most Mauritz fölszólitotta a szülőket hogy a senátus rendelete értelmében gyermekeiket ujra kereszteltessék meg. És csakugyan több szüle fel is hozta gyermekét ujra megkereszteltettni, de több szüle kitéréssel fenyegetőzött ha a tanács utólagosan nem nyilvánitja érvényeseknek a kereszteléseket. Ennélfogva a polgárság *véleményadásra* fölhivta a tanácsot, hogy nyilatkozzék az okok felől, a miért Mauritz lelkész kereszteléseit érvényteleneknek nyilvánitotta. A senatus a már fentebb mondottakkal igyekezett igazolni eljárását a polgárság egy része azonban csak nem akarta gyermekét ujra kereszteltetni. Sőt egy kérvényt köröztetett, a melyben az államnak az egyháztól való elválasziását követeli. Mi történt ezen kérvénynyel, még mai napig sem lehet tudni. A sok huza vona után Mauritc lelkész indittatva érezte magát hogy a „Frankfurter Zeiteing"-ban a következőképen mentegesse eljárását: „Kihallgatásom alkalmával megkérdeztetvén, hogy miféle okokból mellőzöm a keresztelési formulát, azt feleltem, hogy „lelkiismereti aggodalomból. A mennyiben nekem sem liturgiai sem agendai formulám nincsen és mindenik brémai lelkész a keresztelési formulát kivéve hivatali müködésében oly alakot használ, a mely az ő álláspontjának a legjobban megfelel, igy pl. minden liberális lelkész saját hitvallását használja a konfirmatió alkalmával, igy ezen liturgiai szabadságot a keresztelési formulára is kiterjesztettem, a mennyiben lelkifurdalást éreztem kényszer nélkül oly keresztelési formulát használni, a mely az én vallási álláspontomnak kevésbé felelt meg, mint az általam választott. Mivel az erre következő nyomozás alkalmával a legkevésbé sem kivánták vallásos meggyőződésemet elhagyattatni, sőt ismételten hangsulyozták, hogy a keresztségnek egyházjogi érvényessége kérdéses, mivel az csak a szokásos formulával érthető el, igy ezen egyházjogi kényszerhelyetnek engedtem, egyszersmind a keresztség liturgiai végrehajtásában egyéb tekintetben teljes szabadságot élvezek.

Mindenesetre ez a keresztelési viszály egyik legszomorubb fejezete Bréma ujabb egyháztörténelmének. Hogy vajjon a polgárság egy részétől eredő azon követelésnek, hogy a szentháromsági formula mellé egy parallel-formula vétessék fel, mikor tesznek eleget bizonytalan. Vannak magában Poroszországban is, a mint a Foerster frankurti lelkész bizonyitja, gyermekek, a kik nem a szentháromsági formulával kereszteltettek, a nélkül, hogy az egyház rombadőlt vagy kárt szenvedett volna; és ma sok svájci lelkész keresztel egyedül a Jézus nevére.

* * *

A brémai esetkez hasonló esetek ugy látszik ma már napirenden vannak Németország prot. egyházaiban. Ilyen *a Römer-féle eset.* Remscheidban a mult év szeptember 26-án Lic Römer lelkészszé választatott nagy szótöbbséggel; azonban az egyházközségnek egyik lelkésze, valamint nehány presbiter óvást emelt a választás ellen még pedig azon az alapon, hogy Römer előzőleg Remscheidban Ján. 6, 67—69. alapján oly tartalmu egyházi beszédet tartott, a mely az egyház alapelveit mélyen sértette. Ezen igazán megdöbbentő predikációból idézek egy néhány sort szomoru okulásra azoknak, a kik előtt már az egyházi szószéken sincsen semmi szent. „A Jézus Istenfiuságáról szóló tan." mondja Römer, „két forrásból ered. Beszéljünk először az utóbbiról. Mindnyájan tudjátok, hogy a görögök és rómaiak, valamint az ókor más népeinek mondájában és mythológiájában szó van az istenfiakról; Herakles = Herkules pl. a görög hős. Zeusnak és egy földi anyának a fia. Romulust és Remust, Róma alapitóit, mint isten fiakat tüntették fel, épenugy Cyrust, Nagy Sándort Augusztus császárt, távol keleten a nagy indus vallásalapiót Buddhát.... Ez a görög pogány nézet ejtette hatalmába Jézus személyét is. Igy nem csoda, ha a keresztyének a pogányoktól a legfőbb fogalmat, a melyet ismertek, Jézusra ruházták; ha őt Isten fiának nevezték, ha neki természetfeletti születést tulajdonitottak. Görög pogány befolyás, ha Máté és Lukács evangéliumában Jézus természetfeletti születéséről van szó... „születék Szüz Máriától" — igy áll az apostoli hitformában. Az a szokás, hogy az apostolicumokat olvasni kell, a melynek nem minden pontjával értünk egyet, kereszt és a kényszer az ige sok hirdetőjére nézve. A valótlanság látszata fekszik ez által rajtunk. „Ám ti lássátok — mondja az ellenfél — nem marad egyébb számotokra hátra, ha becsületesek akartok lenni „mint hivatalotokat letenni." A dolog azonban még sem igy áll... De hogy itt a dolgok fejlődése változáshoz vezet minden gondolkozó előtt világos s ez a változás szükséges is nemcsak a lelkész, hanem az egyház több tagja érdekében."

Igy beszélt Römer egy evangelikus gyülekezetben s nem átallotta kimondani, hogy Jézus imádása pogányhősök kultusza. — A mult év december 12-én a konzisztórium a Römer választását megsemmisitette s uj választást tüzött ki azon indokolással, hogy a legjobb akarat mellett sem lehet oly lelkész megválasztását megerösiteni, a ki homlokegyenest ellenkező nézeteket

hirdet, mint az evangélikus egyház. A remscheidi presbitérium december 22-én elhatározta, hogy ezen határozat ellen az egyházi főtanácshoz fog folyamodni. Maga Römer is ide nyujtott be felebbezést utalva beadott iratában arra, hogy ő egyházi beszédében csak az istenfiuság dogmájának a fejlődését fejtegette s minden tekintetben az evangélikus egyház alapelveit vallja. Január 6-án Kremer és Strauss bonni lelkészek, 18-án „az evangéliumi szabadság barátai." cimü szövetség 21-én a rajnai és vestfálai lelkészek tiltakoztak a kölni conzistórium határozata ellen, a mely a remscheidi egyház autonómiáját mélyen sérti, más felől pedig a modern theológia vivmányait elismerni egyáltalában nem hajlandó. Viszont a lelkészek egy másik csoportja (53 lelkesz) helyesli a konzisztórium határozatát, a mely az egyházi főtanács 1905. március 16-án kimondott azon alapelvén nyugszik hogy a Krisztus istenségét elvető Krisztusban nem nyerhet egyenjoguságot az evangélikus egyházon belől. — Hogy mint fog határozni az egész ügyben az egyházi főtanács, nem lehet tudni, de minden esetre a döntésre mindenki kivánesi.

* * *

A positiv és a modern iránynak egymással való küzdelmében igen nagy feltünést keltett egy röpirat megjelenése, a melyet a hannoveri „István intézet." adott ki. A röpirat cime: *Bibliai alapon áll-é a modern theologia?* Érdekesnek tartom itt a röpirat alapján a bibliai tant szembe állitani a modern theologia elveivel*

Mit tanit a biblia Istenröl?

77. Zsolt. 15 v. Te erős Isten cselekszel csoda dolgokat.

2 Móz. 15, 6. Uram a Te kezed csodálatosokat tesz.

98. Zs. 1. Énekeljetek az Urnak uj éneket, mert csodadolgokat cselekedett.

Luk. 1, 37. Istennél nincsen semmi lehetetlen dolog.

Szentháromság.

Máté 28, 19. Elmenvén kereszteljetek meg minden népeket az Atyának, Fiunak és Szentlélek Istennek nevében.

Bünröl.

Róm. 5, 12. Egy ember által jött e világra a bün és a bün által a halál és mindenekre a halál elhatott, kiben mindnyájan vétkeztek.

Jézusról, a ki Szüz Máriától születék.

Máté 1, 21, 22. Szül pedig fiat és nevezed annak nevét Jézusnak.

Luk. 1, 31, 35. Luk. 2, 7. Gal. 4. 4. Kibocsátá Isten az ő fiát, ki asszonytól lett.

* Lic. Schiele, a marburgi egyetem főkönyvtárnoka, a „Chronik" szerkesztője, a kivel évek óta levelezésben állok a ki örömmel enged tért lapjában magyarországi tudósitásaimnak ugy nyilatkozik hogy ez a szembeállitás azért nem helyes, mert a röpirat a modern theologusok egyes mondatait az összefüggésből kiszakitva adja vissza, a mi a lényegnek a kárára történik.

Jézus büntelensége.

Jan. 8, 46. kicsoda győzhetne meg engem ti közzületek a bünről?

I. Péter 2, 22 ki bünt nem tett vala.

2 Kor. 5, 21. Bünt nem tudott.

Mit tanitanak a modern theológusok? Csodák Istene nincsen.

Többé nem ragaszkodhatunk a csodákban való hithez (Bousset.) Az Istenben való hitnek a csodákban való hit nélkül kell fent állani (Fischer.)

Nem marad más hátra, mint a természeti csodát elutasitani Christliche Welt.

Szentháromság nincsen.

Jézus ember volt; a Szentháromság nem isteni személy (Bousset.)

Öröklött bün nincsen.

Passiv, öröklött állapot mint bün nem gondolható. Az öröklött bünröl szóló tan tapasztalattal nem igazolható (Ritschl.)

A halál nem büntetés. (Wernle.)

Szüznek fia nem lehet.

A mit nekünk Máté és Lukács evangéliumaik első fejezeteiben Jézus életének kezdetéről mondanak, az mondába vagy legendába való (Bousset.)

Jézus nem volt büntelen.

Jézus nem volt bünnélküli (Wernle.)

Az ő természete nem volt ment egészen a rosztól. D. th. Frenssen.

(Folyt. köv.)

Veress István.

Varga Pál emlékezete.

Szomorú napra viradt a paptamási-i ev. ref. egyház az 1906. márc. hó 27-ik napján. Előtte való este 6 óra tájt hunyta le örökre szemeit Varga Pál egyház községünknek 36 éven keresztül tiszta becsületességgel és szorgalommal müködő fitanitója és orgonistája.

Ki több mint egy nemzedéken keresztül nemcsak egyházközsége, de egyházmegyéje, a bihari ref. egyházmegye becsülését és szeretetét is nagymértékben kiérdemelte. Szép példáját mutatta a megboldogult iránti tiszteletének maga a községi képviselő testület is midőn egyik tanitvány előljáró, jelenleg egyházközségünknek kurátora Zsigmod István inditványára a temetési költségekre az özvegynek 80 koronát utalványozott ki. Valóban szép és követésre méltó s a mai anyagias világban ritka példája ez a tanitványi hálának valamint az is, hogy volt tanitványai a megboldogult koporsójára is szép koszorut tettek. A kedves ember s jó tanitó felett lelkésze s barátja alulirott mondott a templomban a nagyszámu előkelő rokonság s a község népe óriási részvéte mellett egyszerü imát, valamint a sirnál is lel-

késze beszélt. A kartársak részéről Borbély Lajos bihari tanitó bucsúzott el. Végre tanitványai nevében Szabó István földmives saját szerzeményü versében kivánt békét és jó emlékezetet a kedves tanitó sirhantja felett. Megemliteni kivánom, hogy a környékbeli papok is szép számmal — heten jelentek — meg a jó barát sok ideig dékán temetésén. A kartársak mintegy 25-en voltak képviselre, kik közzül Gerencsér József nagyváradi (ujvárosi) orgonista a templomban elénekelt gyönyörü szép szólójával tünt ki. A jó férjet, a szerető édesapát a bus özvegyen s nagyszámu családtagjain kivül kedves fia Tiszteletes Varga Gedeon nagytiszteletü Sulyok István nagyváradi lelkész és esperes káplánja is gyászolja.

A béke szeretet és hü emlékezet kegyelete virasszon a kiváló tanitó és jó barát porsátora felett!

Paptamási 1906. Ápr. 11-én.

Major Gyula
ev. ref lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Levél a konventről.** Olyan csaknem a teljes nyilvánosság kizárásával helyesebben a nyilvánosság érdeklődése nélkül történt meg a mult héten az Egyetemes Tanügyi Bizottság ülése,* hogy jóformán csak most midőn a konvent elébe kerültek határozatai vettünk róla tudomást. És ez elég baj, mert nagy lényeges kérdésekben megint nem tudtunk kielégitő megállapodásra jutni. Ilyen az állami egyetemeken szervezendő fakultások kérdése. A zsinat kedvezőtlen hangulatának hatása alatt állva kellett foglalkozni e fontos kérdéssel, a melyet ha gr. Dégenfeld nem siet védelmére szerencsésen eltemettünk volna. Kár pedig, mert ez a kérdés nem érinti az autonomiat; de miért is nem foglalkoztok vele ti szerkesztők s miért nem tájékoztatjátok az illetőket? Jó volna itt az erdélyiekkel kezet fogni, a kik különben is hiven állanak Debrecen mellett és helyzetöknél fogva is barátai annak, hogy egyetemes intézményeink erősítessenek. Tisza István grófot azonban fájdalom mindig az ellenzéken és szemben fogjuk már ezután találni. Ő volt az állami egyetemeken felállítandó prot. theol. fakultások legmerevebb ellenzője. Álláspontját azonban mint az autonomiának bajnoka olyan Révész Imre stilü beszéddel okolta meg, mely mindenkít elragadott, de a melyről mind kénytelenek vagyunk bevallani, hogy elkésett. Ime a mi tragikumunk. A fakultások ügyének figyelemmel kisérésére különben kiküldettek: Darányi Ignácz, Bartók György, Fejes István, Antal Gábor és Sass Béla. A konvent harmadik napi tanácskozása előtt ismét megtartotta a már szokássá váló bizalmas értekezlet a zsinat összehivása ügyében, melyre az elnökségnek adatott megbizatás. Szó esett arról is, hogy az egyházi adózásra vonatkozó törvények ne vétessenek-é ki a szentesítés alól? de erre nézve nem történt megállapodás. Az egyetem ügyében az ismert zsinati határozat vétetett tárgyalás alá. Talán mégis lesz valami mozdulás és remélhetünk. Most már szünt a feszültség a vezetők között és igy a tervezett nagy alkotásokra, közös vállalkozásokra elérkezett az alkalmas idő. Ugy legyen. A ti féljegyeteknek ügye azonban még mindig a levegőben lebeg az 1848. XX. megvalósításával együtt, melyről nem sok szó esik mostanában, de a melyet dülőre kell valahára juttatni. Vagy váljék valóra, vagy ne hitegessük magunkat vele Tudom ti is az elsőt szeretnétek s ebben mi is megegyezünk. Akkor a theol. tanárok nyugdija is sikerül, a melyre eddig nem talált a mindenható állam minisztere fedezetet. Mit kivántok még tudni? A rendes közalapi missiói, szakbizottsági stb. jelentésekre lásd az elfogadott chablonokat. De az idén még ezek is nagyobb érdekeltséget és a közalap ügyénél egész megdöbbentést is keltettek. Ez a nagy intézményünk hanyatlóban van. U. i. Még történt valami, az hogy a lutheránusok tisztelegtek a kultuszminiszternél. *Tudósító.*

* A sárospatakiak jó tudósitást adtak róla csak a mi tanügyi férfiaink hallgattak. Akárcsak a szasz lutheránusok, a kik egy speciáiis érettségi szabályzatot eszközöltek ki a maguk részére, melyben a görög és a német nyelv is helyet foglal. Szerk.

— **Sub auspiciis regis.** A debreceni kollégium jogakadémiájának három király gyürüs jogtanára van: dr. Tóth Lajos, dr. Tóth Károly és dr. Kovács Gabor, kinek felavatása most kedden Kolozsváron nagy ünnepségek közt ment végbe. Az avató beszédet *Molnár Viktor* kultuszminiszteri államtitkár tartotta és erősen hangsúlyozta a királyi kitüntetés fontosságát s azt is, a mire az kötelez. A gyémántos gyürü tényleg hódolatra is kötelez a hatalom iránt, de csak annyiban, hogy méltányolja a tehetséget, a mi kötelessége. Mielőttünk azonban ennek a sub auspiciis regis felavatásának egy másik jelentősége domborodik ki inkább. Az, hogy minden izében jeles tehetség, ki összes vizsgáit kitüntetéssel tette, juthat el hozzá. Ez az oka, hogy örömmel adunk hirt a dr. Kovács Gábor és a vén kollégiumot ért kitüntetésről és büszkén mutatunk rá, jogakadémiánk 3 király gyürüs fiatal tanárára.

— **Gyászlobogó a kollégium ormán.** A szomorú zászló diák halált jelentett a hét napjaiban a kollégium ormán. *Nagy Gyula* első éves theologus, Nagy Gyula apai gondnok szép reményü, derék fia halt meg tüdőgyulladásban, melyet egy pohár hideg viztől kapott. Ime a halál, mely reánk leselkedik és gyorsan elragadja a magába bizó ifjut, és gyászba borítja azokat, kik hozzá közel állottak, szüleit, barátait, egyházat, iskolát. Egy életet tesz semmivé, mely az egyénre és övéire nézve egyformán becses volt és még becsesebbé lehetett volna s miért? Mert nem tudunk egészségünkre vigyázni és nem tudunk a betegség ellen védekezni. De itt legalább a nagy kaszás maga dolgozott, a végzet. Mit mondjunk azonban ott, a hol az ijfu önke-

zével oltá ki életét. És ilyen halált is gyászolnunk kellett nem rég. Özvegy Hajdu Istvánné néhai leányiskolai tanár özvegye siratta el legnagyobbik fiát, kiből joggal gyámolát remélte *Hajdu László* joghallgatót. Ennél a sorsnál csak azok szerencsétlenebbek a kik lelkileg-testileg tönkremenve hurcolják az életet és találkoznak ilyenek is. Itt volna az ideje valamit tenni a jövendő és az ifjuság érdekében. Nem csuda, ha veszedelemnek vannak kitéve. Nagyon magukra vannak hagyatva. Okos testi és gondos lelki nevelésükkel nem foglalkozunk. És még mi csudálkozunk rajta, hogy életerős, reményteljes diák halálát adja hirül sürün a gyászos lobogó a kollégium ormán.

— **Nyilvános nyugta és köszönet.** Az orosi ev. ref. egyház templomának épitésére ujabban adakoztak a gyulai államépitészeti hivatalnál Tiszay Géza 5 kor. Harsányi Frigyes 10 kor. hajdu-szováti ev. ref. egyház 2 kor. Vida L. Zsófia 2 kor. Hajdu István gyüjtőive Amerikában 102 kor. 50 fill. költség levonásával 100 kor. özv. Kelemen Jánosné 20 kor. id. Horváth János 10 kor. Az itt kimutatott adományok összege 149 kor. Az előbb nyugtázott 1125 kor. 48 fillértel együtt 1274 kor. 48 fill. A kegyes adományokat egyházunk nevében megköszönve a jószivü adakozókra Isten áldását kérve vagyok Oroson 1906. április 19. Molnár Ferenc ev. ref. lelkész. Ugyanitt kérem ttsztelettel azon lelkésztársaimat, kiknek gyüjtőivet, küldtem s azt ez ideig vissza nem jutatták legyenek szivesek, ha adomány nélkül is épitkezésünk sürgős volta miatt, minél előbb visszaküldeni, hogy a végleszámolást megejthessük Molnár Ferenc.

— **Halálozások.** Az ág. hitv. evang. testvéreknek nagy gyászuk van. *Bachát Dániel* bányakerületi püspök f. hó 13-dikán hirtelen elhunyt. Alig egy éve foglalta el magas hivatalát melyre lelkészi és más érdemei is oly méltókká tették. Ezen érdemek tartják fenn nevét a pesti egyház és mindnyájunk előtt. Temetése 16-án történt, a mikor Gyurátz Ferencz dunántúli püspök magyarúl, dr. Baltik pedig tótul szolgált felette. Áldás emlékére. — Lesujtó csapás érte *Juhász Sándor* t.-roffi és *Szabó Bertalan* mikolai lelkésztestvéreinket e sokónkra szomoru hónap folyamában. Juhász Sándor édesapját, Szabó Bertalan édes anyját vesztette el. Találjanak vigasztalást a többi gyászosokkal együtt az Urnál és mindnyájunk részvétében. Özv. Szabó Károlyné (néh. Szabó Károly esperes özvegyének) gyászjelentője igy szól:

Alulirottak fájdalmas szivvel tudatják a hü édesanya és tökéletes buzgalmu feleség immár néhai özv. Szabó Károlyné szül. Téby Juliánnána, élete 60-ik évében mérhetetlen testi szenvedések után, folyó hó 19-én reggel 7 órakor történt gyászos elhunytát. A megboldogult hült teteme f. hó 22-én vasárnap délután 3 órakor Nagy-Kerekiben az ev. ref. templomban tartandó szertartás után fog örök nyugalomra helyeztetni. Mikola, 1906. április 19-én. Áldott legyen emlékezete! Gyermekei Géza feleségével Waltér Erzsébettel, Bertalan feleségével Homolya Ilonával, Testvérei: Vilma férjezett Engi Ferencné, gyermekeivel: Endre, Margit, Ilona, Zoltán, Róza férjezett Holkó Józsefné gyermekeivel; Ilona, Anna Irén, Nászai: Homolya István nejével Margitai Etelkával. Unokái; Szabó Dezső, Szabó Juliska, Szabó Erzsike, Szabó Ferike.

Elhunytak e hó folyamán: *Eperjessy József* s.-pataki könyvkereskedő, ref. egyházi pénztáros 77 éves korában tisztes vénségben és közbecsülésben. Temetése 17-én nagy részvéttel ment végbe. A. B. F. R. A.

— **Kovács János**, izsáki ref. lelkész, egyházmegyei tanácsbiró, 66 éves korában, f. hó 15-én elhunyt.

— **Horváth Gyula,** tésenfai ref. lelkész f. hó 10-én, életének 53. évében, szivszélhüdés következtében hirtelen elhunyt. Temetése folyó hó 12-én nagy részvét mellett folyt le. A háznál Nagy Imre kórósi, a temetőben Szőllőssy Antal drávacsepelyi lelkészek mondottak megható gyászbeszédeket.

— **Ecsegi Csontó Lajos**, a kiskunhalasi ref. főgimnázium nyugalma vonult tanára, Borsod vármegye bizottságának, Miskolc város képviselő-testületének tagja a Term. Tud. Társulat disztagja, életének 71-dik évében, folyó hó 15-én jobblétre szenderült.

— **Megjelent** a „*Dogmatörténelmi Mozzanatok* a 18. és 19. században" 2-ik kiadása Balogh Ferenctől; ára 1 korona, kapható a collégium levéltárában. Minthogy e javitott kiadás a IV-ik évi theológián tankönyv, felhivatik főleg a vidéken levők figyelme a mü megszerzésére.

— **Lelkészválasztások.** A zsujtai (abauji egyház m.) ref. gyülekezet Grögei János nagyidai lelkészt hivta meg lelkipásztorá. — A hazai egyházhoz csatlakozott amerikai ref. egyházmegye woodbridgei gyülekezetének lelkészét, Vajó Sándor a Ref. Churh fenhatósága alatt álló trentoni magyar gyülekezet választotta meg lelkészévé.

— **Nagykörösön** hosszas kisérletezés után Bakó István kenesei lelkész jelölésében állapodtak meg.

— **Egyházmegyei választások.** A pápai ref. egyházmegye dr. Csehszombathy László pápai orvost választotta meg világi tanácsbirájává.

— **A barsi ref. egyházmegye.** f. hó 9-én rendkivüli közgyülést tartott Léván, főként a végből, hogy uj esperesét: Patay Károly nagyszécsei lelkészt hivatalába beiktassa. A gyülés melegen üdvözölte Antal Gábort tiz éves püspöksége alkalmából, majd a helyettes esperes jelentését hallgatta meg s néhány kisebb adminisztrativ ügyet intézett el. Ezek után történt meg az esperes hivatalos beiktatása. A gyülésbe meghivott esperest legelső sorban Kovács Sebestyén Endre gondnok üdvözölte; majd pedig az eskü letétele után az uj esperes tatrotta meg tartalmas székfoglalóját. Ennek meghallgatása után, a lelkészi kar nevében Kiss Lajos helyettes esperes, a tanitói kar nevében Tóth Lajos üdvözölte az uj esperest Az esperesi hivatal átadásra a gyülés Mocsi Lajos és Paal Jánost küldötte ki; végül pedig az esperes helyébe egyházkerületi képviselővé Pólya Lajost választotta meg.

— **A sárospataki főiskolánkban a magyar irodalmi tanszékre s a vele kapcsolatos főkönyvtárnoki állásra** az igazgatóság április hó 15-iki határidővel pályázatot hirdett. A kitüzött határidőig a következők küldötték be pályázati kérvényüket. 1. dr. Kristóf György szászvárosi ev. ref. kollégiumi tanár. 2. Nagy Lajos sárospataki főgimn. tanár. 3. M. Szabó Miklós erzsébetvárosi ev. ref. lelkész. tanárjelölt. 4. Telegdy Bertalan

máramarosszigeti főgimn. tanár. 5. dr. Kiss István tanárjelölt, jelenleg önkéntes Bécsben. 6. dr. Gyöngyössy László. beregszászi állami főgimn. tanár. 7. dr. Horváth József csurgói ref. főgimn. tanár. 8. Ifj. Bartók György okleveles lelkész, alapvizsgázott tanárjelölt, jelenleg egyetemi hallgató Heidelbergben.

— **Pályázat.** Az „Egri-Dobrai és Horváth-Kovács" külföldi tanulmányi ösztöndijra pályázatot hirdetek. Ez ösztindijra egy, debreceni theol. akadémiánkon ezen tanévben végzendő, vagy már régebb évfoiyamban végzett halgatónk az 1906/7. tanévre azzal a kötelezettséggel vétetik föl, hogy annak segitségével valamelyik külföldi egyetemen az ott előadott tudományokat hallgathassa. A folyó évi junius hó 20. napjának déli 12 órájáig a theol. dékáni hivatalban benyujtandó kérvényhez csatolandók 1. a leckekönyv, esetleg a theol. tanfolyam bevégzése után szerzett más bizonyitványok; 2. a szüle vagy gyám aláirásával, esetleg a nagykoru pályázónak sajátkezü aláirásával ellátott kötelező nyilatkozat arról, hogy a pályázó az ösztöndij elnyerése esetén leckekönyvét a megfelelő félévről v. félévekről láttamozva, a theol. kar dékánjánál felmutatja, a mit ha tenni elmulasztana, az ösztöndijat a szüle vagy gyám, esetleg a nagykoru önmaga az alapnak visszatériti. Az ösztöndij összege 900 azaz kilencszáz korona. Az ösztöndijat az ösztöndijas külföldre indulásakor veheti föl. Debrecen 1906. április 23-án Csiky Lajos theol. akad. dékán.

— **Adományok a pápai főiskola céljaira.** A pápai takarékpénztár 200 koronát adott a főiskola szükségleteire; ugyanannyit a szegény tanulók segélyezésére. Antal Gábor püspök ur 90, Gyurátz Ferenc ág. hitv. ev. püspök ur 30, Varannay Sándor alsófegyverneki ev. ref. lelkész ur pedig 10 koronát adott theol. akadémiánk önképző körének pályadijakra.

Tartalom-jegyzék: Mert az övék a mennyeknek országa. Vándor. — Uj élet. Dr. Ferenczy Gyula. — A debreceni református Kollégium története adattari alakban. Balogh Ferencz. — Adatok a debreceni Kollégium építéséhez 1808. év. Kádár Imre. — A debreceni biblia költségei. Zoltai Lajos. — Közéletünk: Egy pár szó. Kassay Béla. — A t.-szabolcsi ev. ref. egyházmegye tavaszi közgyülése. Jegyző. — A n.-szalontai ev. ref. egyházmegye közgyülése. — A n.-bányai ev. ref. egyházmegye közgyülése. N. B. V. — Külföld: Német egyházi szemle. Veress István. — Varga Pál emlékezete. Major Gyula. — Különtélék.

FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. FERENCZY GYULA.

— **„Antidol"** a legjobb gyógyszer: fejfájás ideges fejfájás és nátha ellen. A szert nem kell bevenni, néhány csepp a tenyéren eldörzsölve, s használati utasitás szerint belélegezve, azonnal megszünteti a bajt. Sok ezer ember használja s mindenki csak jót mond róla. Kérdezze ismerőseit, hogy használta-e már az Antidol-t, amely nagyszerű hatásáért arany éremmel lett kitüntetve. Egy üvegcse ára 1 kor. 20 fill. és 35-ször mulaszthatja el vele fejfájását. Kapható: **Grósz Nagy Ferencz** gyógyszertárában Debreczen az Arany egyszarvuhoz.

ELADÓ ORGONA.

A szatmár-németi-i ref. egyház uj orgonát épitett, ennélfogva jelenleg használatban lévő 21 változatu, pedálos és manuálos

templomi orgonáját

eladja.

Megvétel esetén az orgona junius hó közepén elszállitandó.

Megkeresések az alábbi cimre küldendők:

Asztalos Sándor egyházi főgondnok. a Gazdasági és Iparbank ügyvezetője. Szatmáron.

Toronyórák

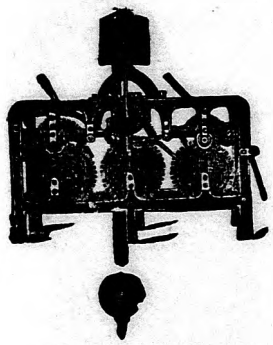

palota-, városházi-, gyári- és laktanya berendezését a legelőnyösebben eszközli

Mayer Károly utóda

Müller János

első magyar óragyár

= gözerő berendezéssel =

Budapest, VII., Csömöri-ut 50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmentve.

Jobb és megbizhatóbb

MAGVAKAT

olcsóbban senki sem ad mint

= FÁBIÁN BÉLA =

magkereskedése BUDAPEST, Üllői-ut 11. sz.

Kálvin-tér mellett. **Tessék árjegyzéket kérni!**

Alapittatott 1851-ben.

DÁVIDHÁZY KÁLMÁN

elsörangu könyvkötészete és diszmüves üzlete

DEBRECEN, Füvészkert-utca 9.

Teljesen modern berendezésü üzlet. Megbizható s kifogastalan munkát készit mindennemü könyvkötészeti, diszmücikkekben és bőrmunkákban.

Ima-, Énekeskönyv s más ***Egyházi müveket*** tömeges mennyiségben, versenyképes kivitelben és ***gyári áron.***

Anyakönyveket, tartós jó kötèsben. Szent Bibliát és emléklapokat különleges diszkötèsben jubilleumokra.

Aranykönyvek egyházak számára mely jótékony adományok nyilvántartására is alkalmas.

Kéziratok befoglalására **táblákat,** melyek a szószéken vagy temetéseknél előnyösen használhatók.

Iskolák számára térképek és táblázatok felhuzását vászonra vagy papirra és ezeken kivül még számos e szakba vágó munkát.

Szükséglet esetén bármely cikkre nézve azonnal szolgálok, — árszámitások a különleges munkákhoz, — mint ***Disztáblák, Emléklap és aranykönyveken, rajzokkal, kivánat szerinti stylusban, levéltári irománytartó fedeleket.***

Országh Sándor

orgona- és hangszergyáros

cs. és kir. udvari szállitó

RÁKOS-PALOTA, Budapest mellett.

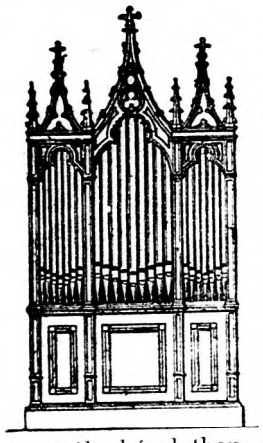

Az 1886. évi kiállitáson **„nagy diszoklevéllel“** és Ferencz József lovag „renddel“ kitüntetve, az 1904. évi veszprémi kiállitáson aranyéremmel kitüntetve

azonkivül számtalan kitüntetés és elismerés.

Készit kellemes és tömör hangu, legjobb és legujabb rendszerü orgonákat. Elvállal javitásokat és átalakitásokat. Kisebb orgonák készletben vannak. Szolid munka és jutányos árak. Az orgonák jóságát mi sem bizonyitja inkáb mint az, hogy a gyár alapitása óta 400-nál több uj orgona lett megrendelve és készitve.

Árjegyzék és részletes tervezet kivánatra dijmentesen küldetik.

Mérték szerint külön osztály

A „Neumann M.“ cég debreceni áruházáról.

A tiszántuli ref. egyházkerület lelkész és tanitó urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.“

cs. és kir. udvari szállitó-cég.

Hiszen évek hosszu sora óta, a mióta ez a cég a közönség osztatlan bizalmát birja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanitói Debrecenben járva, ne tekintsék meg azt a kitünő hirnévnek örvendő nagy áruházat.

A kitünő minőségü férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégiti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyitják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletü lelkész és tanitó urak Debrecenbe jöve, ne mulasszák el ezt a látványosság számba menö hatalmas áruházat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szolidságnak olcsóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből ugy mint vidékről a ***Neumann M.*** céget keresi fel.

A cég főtörekvése az üzlet jó hirnevét minden időben és körülmények között fentartani, de arra nem is volt eset, hogy ***Neumann M.*** áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinosság tekintetében a Neumann cég árui versenyen felül állanak.

A tiszántuli egyházkerület lelkész és tanitó urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután figyelmökbe ajánljuk ezt a régi kitünő hirnevü céget.

ALAPITTATOTT 1845-ben.

NEUMANN M cs. és kír. udv. szállitó Debrecen. főtér, a postával szemben.

Nyomatott a „Debreceni Protestáns Lap“ könyvnyomdájában Debrecen, Nyomtató-u. 9. szám.